Масса а мехкашкара пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГІалгІай областнойи Грозненски городской комитетий а Нохч-ГІалгІай АССР-а Лаккехьарча Совета а орган

№ 53 (2265) | Ера, 2 июль, 1959 ш. | Мах 20 кап.

ССКП Центральни Комитета Пленум
ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1959 шера 29 июне шин болх баьялар 24 июне хьайийлла хинна ССКП Центральни Комитета Пленум.

Пленуме ювца оттаь хиннача докладашта тІехьарча пренешка заседане къамаьл дир новкъоста И. И. Кисилевс (Горьковски автомобильни завода директор).

ССКП ЦК Пленуме къамаьл дир ССКП ЦК Хьалхара секретарь а СССР Министрий Совета Председатель а волча новкъоста Н. С. Хрущевс.

Пренешка къамаьлаш даьраш верригаш а 52 саг вар.

Дувца оттадаьча дешаех лаьца массава раьза а волаш, йоагІаш йола решенеш йир Пленумо.

Массава раьза а волаш тІаийцад «ССКП Центральни Комитета Пленумо болхлошка, колхозникашка, советски интеллигенцега, Советски Союзерча берригача къахьегамхошка даь кхайкарал».

Турпалерча къахьегамца хьалъергья вай коммунизм!

Болхлошкеи, колхозникашкеи, советски интеллигенцегеи, Советски Союза берригача къахьегамхошкеи

ССКП Центральни Комитета Пленумо даь кхайкарал

Деза новкъостий, доттагІий! Советски общества сий дола къахьегамхой!

Халкъа боахама дерригача доакъошка дІахо техника дегІайоалаяра парте XXI съездо из исторически решенеш практически кхоачашъяра лоархІам бола гІулакхаш вІаштІехьдахьад ССКП Центральни Комитета Пленумо. Пленумо белгалдир, комплексни механизации производствона автоматизации яра, поточни линеш балха юкъе йоалаяра, арахецаш йола продукци дикагІеи цунах дІабода мах кІезигагІеи хилийтара духьа къахьа оборудовани, штампаш, инструменташ хувцара хоадам болаш дола декхараш. Химически текстильни промышленность дегІайоалаяра де лаьрхІа а да ииштта гІулакхаш. ЦК Пленума решенеш ворхІ шера план ханал хьалха кхоачашъяра вай Даьхен экономически низ дІахо чІоагІбара, советски халкъа вахара гІулакх айдара боккха лоархІам болаш я.

Пленумо лерхІ ворхІ шера план кхоачаш а тІехкхоачаш а елга — вай ханара эггара кертера декхар. Из коммунизмага бодача новкъа вай Даьхено боаккха лоархІам бола гІа ба.

ВорхІ шерарча плана Контрольни цифраш чІоагІъеш ССКП XXI-ча съездо белгалдаьд:

«Советски халкъо социализм хьалъеча хана дерригача дунено лоархІам беш йола йоккхий къахьегама коталонаш яьхай. Коммунистически парте XXI съезд чІоагІа тешаш я вай общество шерра коммунизм хьалъе йолаяларо доккха къахьегама хьинар оарцагІа доаккхаргхиларах, ворхІ шера план кхоачаш а тІехкхоачаш а яра дерригача халкъа яхье керда формаш йолалургхиларах, йоккхий коталонаш йоахаргхиларах».

Партес оттаеча коммунизм хьалъяра Іалламате йоккхача программе советски халкъа коммунизмага дахара шереи сийрдеи перспективаш хьаелл. Вай де лерхІар гарга да. Капитализмаца лелаеча дунен экономически яхье керттера этап чакхъяккха езаш да вай, хІаьта лоацача хана цу яхье котдовла а деза. Из доазув даккха мел эшар долаш да вайга. Уж декхараш вай кхоачаш а даь, кердача наькъашка даьлча, тІаккха аттагІа хургда хьалхашкахьа дІахо даха. Коммунизм хьалъе вай доладаьча сийлахь-доккхача гІулакха дика къахьега а лургда хьега а деза».

Миллионаш болча наьха дегаш гІоздаьхад вай ленински парте съезде цу Іалламате дика аьннача дешаша. Советски мехкарча дерригача халкъаша шоай деза гІулакх санна тІаийцар ворхІ шерара план, хІаьта чІоагІа патриотически дог айдаларца из кхоачашъе а доладелар.

«Семилеткаа» яха дош дерригача дунен тІа дІахезад, хІаьта дерригa прогрессивни адамаш, социалистически мехкагара халкъаш цецдахьад, вай гІулакхаштен классаи тІагІолла вежарий лоархІараштa, фордаши, океанаши юкъе а долаш вайна уж гаьна бале а, социализм котъяргхилара кхы а чІоагІагІа тешам дег бу боссабаьб. Кхерам а тессаб сатем а боабаьб цу дешо социализма моастагІий бахача стане.

Дерригача советски халкъо чІоагІа дог раьза хиларца могайир ССКП XXI съездо оттаь ворхІ шерара план. Ах шу дизад творчески къахьегама вай халкъ из Іалламате йоккха план кхоачашъе доладенна.

Ханал хьалха семилеткен 1959 шера плани кхоачашъе аьнна миллионаш болча наха хьаллаьца болам дІаболабир Москверчен Ленинградерчен машиностроителаша, Украиннерча металлургашеи, шахтерашеи, Башкиререча нефтяникаша, уральски строителаша, горьковски химикаша, Белоруссерча промышленностен Казахстанерча цветной металлургени болхлоша, ивановски текстильщикаша, дуккхача кхачан промышленноста предприятеша. Свердловскии Владимировскии экономически районий партийни организацешен берригача къахьегамхошен шоашта хьалхашка, юкъерча тороне дикагІа пайда эцарца ворхІ шера чухь лаьрхІача боарам тІа кхоачаш ханал хьалха производство лакхе декхар оттадаьд. Российски Федерацерча, Украинерча, Белоруссерча, Казахстанерча, Грузерча, Молдаверча, Узбекистанерча, ииштта кхыча республикашкарча хьалха латтача колхозийи совхозийи тІахьехамца юрта боахама семилетка заданеш пхе шера кхоачашъе лаьрхІад.

Вай дика дІайолаяьй семилетка! Ерригача союзни республикай, ерригача экономически районий промышленносто 1959-ча хьалхарча ах шерара план тІехкхоачашъяьй. Дика дІахьош да юртбоахама балхаш а. ВорхІ шерара план хана хьалха кхоачашъяра духьа халкъа боахама дерригача отраслеша къахьегама овсарле дикка совйоах.

Къоначa Советски республика хьалхарча, эггара низкъалча эггара халагІча шерашка Владимир Ильич Ленина яьхад, нагахь санна вай боахам кхетамца, хІама лораедеш, Советски Іадала карарча ерригача торонех пайда эцаш, халкъа творчески инициативаца хьалхле а лувцаш лелабой, капиталисташта вІалла ца меттача тайпара вай общество дегІаена а культура лакхъенна а зама йоагІаргья. Ена хьаьттай из зама.

МалагІча капиталистически мехкага оалалургдар дерригача дунен хьалхашка ше ворхІ шера промышленни продукци арахецийта 80 процент дуккагІа дергда, электроэнерги шозза дуккагІа хьаергья, химически индустре низ кхозза дуккагІа хилийтаргба, болхлойн ахархойн реальни доходаш 40 процент лакхъергья, къахьегамхошта городашка 15 миллион квартири юрташка 7 миллион квартири хьалъергья аьнна? Вай из ала а аьннад, тешамболлаш дерг а да!

Дагалоацаргда вай, мишта гІадвахавар Владимир Ильич Ленин «Ильича Лампа» аьнна наха дег тІарча безамца цІи тилла электрически лампа Москве юхе уллача зІамигача Кашино яхача юрта. Мишта доккхал дора вай хьалкагІа Волховстройн цул тІехьагІа Днепрогэс хьалъяьча хана. Уйла ел шоай, 60 миллион киловатт — ииштта ба семилеткаш электростанцешка совъяккха лаьрхІача мощностий боарам — из я бІаь Днепрогэс, е — эзар Волховстрой!

Революци ялалехьа хинна Россе болат арахецара тІехьарча моттигех моттиг лоацаш хиннай. Семилетка йистейоалача хана Советски Союзо шера 90 миллион тоннага кхачалца, е хІанз укх сахьате дерригача Европерча капиталистически мехкаша лоаладечул дуккагІа болат лоаладергда.

Духхьал цхьан Іаьржача металла прокат арахецилга 25 миллион тонн совдаргда хьатІадоагІача ворхІ шера. Из тІема хьалхарча шерашка Магнитогорски металлургически комбинато арахецаш хинначул 20-зза дуккагІа да. Долче, семилеткаь болх бе йолалургья Магнитогорске яр санна йола 20 комбинат.

1965 шера, алхха цхьан дийнахьа арахецаш йола машиностроени металлообработкани продукци революци ялалехьа хиннача Россе дерригача 1913 шера арахецаш хиннар миссел хургья.

ВорхІ шера городашкеи болхлой поселкашкеи хьалдергда 650—660 миллион квадратни метр йола нах чубаха цІенош. Цифра лоархІам бара хьадагалаца мара дезац 1956 шера ерригача городий нах чубаха цІенош 673 миллион квадратни метр мара ца хилар. Из да вай мехка е Москва санна 15 город, е Горький санна 100 город хургхилар. Москвай, Горькийн бІаь шерашка хьалъяь ма йий!

Ииштта да коммунизм хьалъяр шерра даьржача хана хьаллдергдолча гІирсий боармаш!

Мишта дергдац вай массане а цхьана, е хІаране къаьст-къаьста вай Даьхен, Дерригдуненн- исторически толамех доккхал! Коммунистически парте, марксистско-ленински хьехама къулбах пайда а эцаш, доккхача михаштa а духьаленашта а юкъе гІолла вайна дукха безача коммунизма берда йисте тешшаме дІадуг советски кема. Мишта холургбац чурча сина хулаш бола тоам, юкъарча коталонех хьай а дакъа доаллилга хьо ховш хилча, хьаьа воацаш, визза да воалаш Іа, Советски Союза гражданина, вахарга гІа боахаш хилча, дерригa а гонаха хьона гуш дар, дерригa а хьа мел дергдар — из хьайна а, хьай берашта, вайна массанена а, советски обществона—коммунизм хьалъечар обществона, вай Даьхенна деш хилча.

Сендухьа тІахьех партес халкъ керда къахьегама толамаш дахара?

Сендухьа тІахьех партес халкъ металл, мехкдаьтта, машинаш, электроэнерги, химически продукци, кІадаш, кога гІирс, ялат, дулх, шура, кхыйола юрта боахама продукташ дуккагІа арахеца а, Ілма, культура дегІадоаладе а, детсадаш, школаш, институташ, библиотекаш, больницаш, здравницаш дуккагІа хьалъе а, яхаш?

Сендухьа лоаттабу парте, шин берригa низ а денал а уроттадаь, технически прогресс бахьан долаш, производства автоматизаци комплексни механизаци сихъяра, Ілмани техникен керда гучадаьнараш юкъедоалалдара къовсам?

Вай партес, массаза санна, из ду наьха вахар тоадар духьа, цун материальни дуненний рузкъаш дебадар духьа, дІахо йодача хана социалистически Даьхен хьал тоадар духьа.

Вай парте из ду советски наьха къахьегам аттагІа а кхы а оврагІа а хилийта.

Вай парте из ду городашка а юрташка а бахача къахьегамхой лакхлуш дола материальни культурни хьашташ дикагІа кхоачашдара духьа, советски нах буача кхачанца, барзкъашца, кога гІирсаца, кхыча товаршца шортта Іалашбар духьа, нах чубаха цІеной ца тоилга сихха да а даьккха, хІара советски дезал дикача квартирацa Іалашбар духьа, вай мехка дунен тІа эггара лоацагІа дола балха кІира а хилийтар духьа советски наха деша а салаІа а дукхагІа ха хилийтар духьа, уж берригаш а дийшаи культура йолаш хилийтар духьа.

Цlаккха а хиннаяц вай семилетка санна йола, долла хІама чулоаца план. Йоххача электростанцешкара денз берий ловзоргашка кхаччалца, доккхача химегара денз сомийн комсийн бешамашка кхаччалца дола хІама лаьрхІа а доллача хІаман уйла яь а да цу плана чухь. Долла хІама сага, цун ираза деш да. Вайна дага доалла сийлахь-доккха гІулакх, коммунистий ленински партес баьча а беча а Іалламе боккхача балха чулоацам ба цу.

Вай экономически планаш — машара а хІама хьадара а планаш я. Пайданна тІакхер а доацаш, эшача хІамаех нах Іалашбар я цу планий лард. Капиталистически дунен тІа да тІема кийчо еш герз хьадарца хІама яккха безам бола, геттара доккхий пайдаш дахар духьа адамаш кердача, дола хІама хІалак дергдолча тІема юкъе кховса гІерта низ бола гІозараш. Иштта хьале, къахьегамхошта тІа-тІа а дукхагІа эша хІамаш маьшна хилийта а гІерташ, ший экономически оборонни низ чІоагІбеш хила беза вай мохк.

Вайцига, социалистически общество, промышленность, юрта боахам дегІабоалабе бух боацаш йоккхий тороанаш я. Вай материальни рузкъа дуккагІа хьа мел ду халкъа вахара хьал кхы а дикагІа тоалургда, машарен социализмен гІулакх кхы а нонагІа чІоагІлургда. Дикача хана, адамий сийдача кхоаненах толашагІа болча хьаькъалхошта дага даьллар кхоачашхулача сийлахь-йоккхача хана дах вай, дукха деза доттагІий!

Советски Союз дунен тІа низ болаш йола паччахьалкхе а хинна, дикагІа долча Ілма, культура, йоккхача гуманизма моттиг а хинна дІаоттай. ХІанз цхьаккхане а йиш яц Советски Союз ца лархІа. Цхьа бахьан доацаш яц дунен тІарча дуккхача мехкашкарча дог цІенча наха: «Советски халкъо тІом ца хулийташ юхабетт».

Дунен тІа дахача адамех кхоалагІа дакъа нах социализма новкъа болх. Семилетка йистейоалаш социалистически мехкаш дунен тІа еча ерригача промышленни продукцех ахенел дукхагІа продукци еш хургда. Материальни рузкъа хьадара хьакъехьа дунен социалистически система дунен капиталистически системал толашагІа хилар шеко йоацаш бакъхинна дІаоттаргда.

Цхьабакъда, из котало ше-шегІа яргьяц. Из котало йоаккхаргья дерригача халкъо тІагІертто къахьийрача. Вай дІахалхашка бувлаш дІабодача боламо дІадех дукха халонаш эшаяр, кхоачамбацараш а балха новкъадараш а дІадахар. Социализм хьалъяьча шерашка вай халкъо хьахьегар, халонаш а дуккха лаьнаш а эшае-ше ховш хилар, де дага лаьцар тІагІертта чакхдаккха денал долаш хилар. Вай ханарча хьалашка, атома, электроника, химе замалахь, искусственни спутникий замалахь котало йоаккхарга общественни къахьегама овсарле лакхъе доазув доацаш йоккхий торонаш хьаелла дикача Ілманой йоаккха техникон, котало йоаккхаргья миллионаш болча наьха болата лоІамон большевистски деналой, вІаштІехьа баьккха цар беча балхон, революционни дисциплинон. «Коммунизм я — капиталистическичул тІехйола шоай лоІамерча, сакхетамерча, вІашагІкхийттача, дикагІа йолча техника болх беча болхлой къахьегама овсарле», — яхаш хьех В. И. Ленина.

Вай семилетка — халкъа боахама массадола доакъошка, еза-йоккхача индустре, еггача промышленносте, строительстве, транспорте, юрта боахаме хаддана еча технически прогресса семилетка я, Ілма а культура а хьакъехьа еча прогресса семилетка я.

Парте Центральни Комитета Пленума халкъа боахама дерригача доакъошка дола производственни балхашта комплексни механизаци автоматизаци еш доккхий гІулакхаш де оттадаьд.

Производственни процессашта комплексни механизаци еча тІехьатетта йиш йоацa гІулакх да промышленносте, строительстве, транспорте, юрта боахаме кулгашца бу хала болх дІабаккхар.

Вай ханара эггара кердагІа йола техника юкъейоалаярца хьалхарча аргІанна чакхдаккханза даргдац горнорудни промышленносте, металлургически, мехкдаьтта, химически промышленносте, машинаш еча, строительстве, стройматериалаш еча, хьун-хьакхаш промышленносте деча кертерча халача балхашта а процессашта а комплексни механизаци автоматизаци елга.

Шерра механизаци автоматизаци янза ярґяьц мухь тІаботташ а тІера ІобоакхкХаш а деча дерригача балхашта, завода чурча транспорта.

Халкъа дуккха эша товараш хьадеча а уж хІаманна юкъе дохкаш кийчдеча а шерра механизаци автоматизаци е еза, товараш дикеи хозеи кийч а деш.

Юртбоахама производстве комплексни механизаци янза ярґяьц пропашнойн технически культураш гІулакх деш, уж чуэцаш, цІенъеш, тІайотташ деча балхашта, хІаьта иштта хьайбай боахаме деча дерригача халача балхашта а.

Халкъа боахама дерригача доакъошка къаьста теркам тІабахийта беза болх беш йола предприятеш тоаеш эргаяхара, къаьнарча оборудованена модернизаци яра а из хувцара а, технологически процессаш дикагІа тоаяра, производствона специализаци кооприровани яра. Масала, ховш мадий металл лоаладеча, из дІадахьийта кийчдеча, сваркаца вІашагІхетташ конструкцеши крепежни хІамаши еча, инструменташ еча специализированни йолча предприятешка производство мела вІашагІтеха яьккха хиларо халкъа боахама доккха экономически зе делга. Гой, цудухьа предприятейи стройкайи балха экономически хьоккхаш лакхде лерхІаш, ЦК-а Пленума решенешка къаьстта теркам тІабоххийт экономически районашта шоашта чухь а массехк экономически района а эша металл лоаладу, из дІа-юха дахийта кийчду, сваркаца вІашагІхетта конструкцеши крепежни хІамаши ю, инструмент ю хІанзарча техникен боармаца болх бергбола централизованни производство вІаштІехьа яккхара.

Комплексни механизаци яра хьакъехьа цхьайолча производственни операцешта автоматизаци ечара йизза автоматизировании йолча технологически процессашка, предприятешка довлаенза даргдац, эггара хьалха автоматизаце дукхагІа экономически пайда луча доакъошка а довлаш.

ССКП ЦК-а резолюце тІа белгалдаьха да халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошка технически прогресс яра наькъаш хьахьувкха кхыдола лоархІамера гІулакхаш.

ССКП ЦК Пленумо тІахьех вай сийлахь-йоккхача Даьхен берригa къахьегамхой:

ВорхІ шера план ханал хьалха кхоачашъяра, технически прогресс лакхъяра дерригача халкъа социалистически яхь шерагІа йоаржае!

Къахьегама-овсарле лакхъяр духьа, производстверча балхашта комплексни механизаци автоматизаци яр духьа, техника эрга ца йоаккхаш, соцаь лоаттаяра, тІехьайиса хилийтара духьал къовсам лоаттабе;

Майрра балхашта юкъе кхахьа керда оборудовани, болх беш йолча станокаштен машинаштен модернизаци е, технологически балхаш эргадоахаш тоаде, балхаш деш йолча машинех кхоачамехи пайда дикагІа эца;

Кхом бе зІамига а йоккха а мел йолча хІамай, молханаш а балха тІа, лакхъе продукце дикал, лохбе из хьаярга дІабода мах. Халаш, граммаш вІашкатехча тоннаш хулга, кепигаши сомаши вІашкатехча миллионаш миллиардаш хулга;

Мамогга дегІаккхувла хьалхалатта Ілма, майра Іомае керда техника, шерагІа йоаржа а е балха юкъе а кхахьа яхье котбаьннарий, балхаш тІа хьалхалаттарий опыт, дукхагІа юкъе оза къахьегамхой рационализаторийи изобретателийи болама! ЧІоагІлулба Ілманнеи къахьегаманнеи юкъе творчески бувзам!

Парте Центральни Комитета Пленума решенешка бокъонца кийч а яь, оттаяьй халкъа боахама массадолча доакъошка технически прогресс яра йола программа, белгаддаь партийни, советски, боахамеи, профсоюзни, комсомольски организацешта, предприятешкарча, Ілма-тохкама учрежденешкарча, конструкторски бюрошкарча коллективай декхараш. Болх нийса вІаштІехьбаккхарга а тІаийца решенеш кхоачашъярга а хьежаш да гІулакх. Пленума решенеш Іома а яь, шоай практически балха тІа уж чакх мишта йоахаргья ха деза хІара болхлочоа, инженера, Ілманочоа, колхозника, агронома, хьехархочоа, лора. Семилеткера шоай декхараш сихагІа кхоачашдар духьа Ілманна, техниканна, автоматиканна карагІдаьнараш Іомадара а балха юкъе дахьара а, балха тІарча кхоачамехи моттигехи пайда дикагІа эцара а шийна план оттае еза хІара къахьегама коллектив.

Технологически прогресс лакхъяра производствон къахьегаш дика вІаштІехьбаккха беза. Комплексни механизаци автоматизаци — йоккха атто я, нагахь санна кхьегама дика вІаштІехьбаьккха хуле, нагахь санна деш хІама а доацаш цехе гІолла лелаш нах ца хуле, нагахь санна хІара минутах лерттІа пайда эце, хІаьта минутех ца хулий сахьаташ, балха деноош, бетташ, шераш.

Ший балхах, хІара денна шийна оттаяь балха нормаши планови заданеши кхоачашъярах, продукце дикал лакхъярах а из хьаярга дІабода мах лохбарах а чІоагІа бехкткохам хеташ хила веза хІара къахьегамхочо. Хьурмат долаш, кхом болаш, пайданагІа болча тайпара боахам лелабар духьа шоай къовсам лаца беза хІаман хьурмат ца дара́, кегаденна лелача гІулакхашта, дисциплина ца хилара́ духьал. Обществос бехк баккха беза шоаш дала декхарийла дар обществона дІалуш а боацаш, чІоагІа сакхетам болаши коммунистически хьисапе къахьегам дукхабезаши шоаш хилар балха тІа хьахьокхаш болча къахьегамхошта нийсса обществогара хьадоагІача массадолча хІаманна дакъа а болаш лелача нахах.

Керда декхараш дика довз кхоанен разведчикашта — коммунистически къахьегама бригадайи ударникийи сий долча болама юкъе дакъалацархошта. Цу бригадаша шоай хур ду эггара кердагІа араяьнна техникен технологи шоаш болча участке, шоай балха тІа яхьа гІерташ, цІенхаштта духьала ба уж гІулакх гаддахара́, эрга ца даккхара́, тІехьадиса леладара́. Коммунистически къахьегама ударник ва ший гІулакха говзанча хинна ваьннача тІехьагІа, шийна карагІдаьннача́ ца а соцаш, дІахорчун зем боахаш, майрра никъ лехаш вар! Цун доттагІал да хьалхалаттача Ілмацеи техникацеи, «къаьнача Іаьдалах болх белга» ла могаш вац из, дикалла дикагІа а хьалдарa ,маьха яйгІа а йолаш йола халкъа дукхагІа эша хІамаш дукхагІа хьаяр духьа, хІанзалла таххана долча новаторий наькъашка гІолла дІаваха кийча ва из массаза а.

Вай партес хьалкхедаь коммунистически къахьегама зІыргаш тІехь-тІехьа дикагІа а дукхагІа а деб. Шеко яц, технически прогресс яр духьа, мамогга тоабеш болх дІабахьар духьа йолаяьча кердача походе сахкетамца, коммунистически хьисапе къахьегама сий дергдола миллионаш а миллионаш а бола нах хьалхувргхиларах а балхаш тІа цар шоаш хьахьокхаргхиларах а. Ерригача партийни, профсоюзни, комсомольски организацей доккхагІа дола декхар да дегІаухаш латтача цу адамий патриотически болама хьалхле лелаяр.

Новкъостий, доттагІий!

Къахьегаме керда сий дола толамаш даха дех шо Коммунистически парте, сийлахь-воккхача Ленина Парте! Халкъа турпалеча къахьегама хьалйоагІаргья вай коммунизма сийлахь-йоккха гІишло! Семилеткера турпалий гІулакхаш, вай замалахьарча наха шоаш ца кхобеш хьийга къа цІаккха а дицлургдац вай халкъа, царех доккхал дергда тІехкувш йоагІача тІехенаша, доккхал дергда коммунистически обществерча нах, доккхал дергда деррригача хьалхалаттача адамаша.

Парте XXI-гІча съезда исторически решенеша вай мехка а дерригачa адамашта а сийрда боах коммунизмага бода никъ. ДІахьалха гІо, дІахьалха гІо, кхы юха ца доалаш цу новкъа дІахьалха гІо! Кхы а айхийтагІа кхотале вайза ваьнна вай баьча а дерригa вай коталонаш йоакхилга вІаштІехьбаьккхар а йолча ленински Партена гонахьа! Дерригa низаш, дерригa хьинар — шерара хьалъе йоаленнача коммунизма сийлахь-доккхий декхараш кхоачашдара дахийта!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет.

Партийни вахар

Деррига а низаш оарцаг1даха юртбоахама балхаш чакхдахара

Дукха ха йоаццаш Маг1албике Чкалова ц1ерахча клубе хилар городской партийни актива собрани.

«Д1адийнача ялаташта 1унал дара, ялаташ чуэцара, доакъар кийчдара балхаш чакхдахара городской партийни организаце де дезараш» яхача дешаех а наха юкъе лелабе безача политико-массови балхах а доклад йир ССКП-а Маг1албика райкома хьалхарча секретара нов. Аванесовс. Докладчико белгалдаьккхар: ялаташ чуэца ханаш хьакхаьча хилар, юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка цхьатарра д1адахьа дезаш боккхача лоархIаме а бехктокхаме а балхаш хилар, уж балхаш толамца чакхдахара юртий а города а деррига низаш оарцаг1а даха дезилга. Иштта белгалдаьккхар цо № 4 йолча совхозеи (директор нов. Глебов) цхьайолча «Кавказ» яхача колхоза бригадашкеи масса а оаг1орахьа уж балхаш дика в1ашт1ехьдаьха д1ахьош хилар.

«Ингушскии» «Алханчуртскии» совхозашка балхаш ледара лел. Масала: «Ингушски» совхозе (директор нов. Кулбужев) 33 комбайнах балха кийча 24 мара яц, 34 жаткаех тоаяь яьннараш алхха 24 я, цул совг1а кийчъяьча техника кхоачам болаш в1ашт1ехьа баьха механизатораш бац. Иштта во лел совхозе пропашной культурашта оасараш делга а. Дукха кхоачамбоацараш да «Алханчуртски» совхоза ялаташ чуэца кийчо яра балха юкъе.

Чакхвоалаш докладчико белгалдоаккх юрта боахама къахьегамхошта юкъе политико-массови болх во лелабеш хилар а, боахама г1улакхашта юкъера кхоачамбоацараш дукхаг1а долча даькъе цунца дувзаденна хилар а, х1аьта чехкаг1а юкъера кхоачамбоацараш д1а а даьха деррига юрта боахамеи промышленностеи балхаш толамца чакхдахара политико-массови болх махулла тоабе а доаккхаш безилга а.

Доклад йистеяьлча пренеш йолаелар.

«Кавказ» колхоза керттерча агронома нов. Кочневас дийцар колхозо дикача кийчонца ялаташ чуэца д1ад
оладаь хилар, ший ханна а ца дойташ а ялаташ чуэцеи, х1аьта 1-г1а август т1акхачале ялаташ дохкара план кхоачашъе лаьрх1аи колхозникаш хилар. Колхозе кхоачам болаш автомашинаш ца хилар а транспортаца 1алашъе езилга а дийцар нов. Кочневас.

Пренеех къамаьлаш дир № 4 йолча совхоза директора нов. Глебовс, «Ингушски» совхоза отделенешка управляюще болх беча нн. Шадиевс, Хаматхановс, «Ингушски» совхоза директора нов. Кулбужевс, Маг1албика горисполкома председатела нов. Москуровс, ССКП горкома пропаганда а агитаце а отдела заведующе н. Воронкина, «Малгобекнефта» НПУ керттерча инженера нов. Шелепина, ССКП горкома секретара нов. Бузуркиевс.

Ший къамаьлаца новкъоста Глебовс белгалдаьккхар совхоза къахьегамхой 5—6 дийнахьа деррига а ка бола ялаташ чуийца баргхилар. Д1ахо шоай совхозе доакъараш кийчдара г1улакх дика в1ашт1ехьдалара г1улакхаш а дийцар цо.

Пренеех къамаьлаш даьраша критика йир парте горкома а первични парторганизацешта а, колхозийи совхозийи, предприятейи кулгалхошта а боахама г1улакххаштеи нахацарча политико-массови балха юкъереи кхоачамбоацараш белгал а доахаш.

Активе хиннараша резолюци т1аийцар, районерча къахьегамхошта ССКП XXI-ча съездо хьалхашка оттадаь доккхий халкъа боахама г1улакхаш кхоачашдари наха юкъе политико-массови болх тоабари белгал а доаккхаш.

А. ХАРСИЕВ.

Къонача агитатора балхах

Укх аьхки а б1аьсти а дукха дийлхача дог1аша оасар дикъдаьдар «Октябра 40 шу» яхача совхоза Долакха-Юртарча отделене хьажк1ийи гидуаргийи кхашка.

Оасара балхаш берригача низаца сихде дезаш 1алаьмате бехктокхаме декхар эттар цу отделене болхлошта а механизатораштa а хьалхашка.

Цу лоархIамерча балхашта хьинаре къахьега нах оарцаг1бахара кхетама болх болабир къонача агитаторо, комсомольца Жандаров Ахьмада ше болх беча Кулбужев Казбулата комсомольско-кагирхой механизированно-полеводчески бригаде. Цу бригада комсорг а из ва. Кхо шу да цо цига болх бу.

Цигарча 30 сага юкъе ворх1 комсомолец ва, х1аьта юхебисараш а дукхаг1а бараш кагирхой ба.

Ахьмада ший декхар лерх1 ССКП XXI-ча съезда соцамах къона механизатораш, кхыбола болхлой дика д1акхетабелга.

Съезда соцамаш дешарал совг1а, къаьстта шоай совхоза, отделенена, бригада таханарча дийнахьа хьалхашка латтача декхарех ювзаш беседаш ю цо болхлошца балхах мукъаболча, сало1ача хана.

Нов. Жандаровна корадоаг1а ший нийсархошта дикаг1а товргдола, царна безаме дег чу дувшаргдола лоархIамера дешаш.

Цо ше мадарра сахьата, дийнахьа, к1иранна х1аранена караг1даьннар, д1ахо де лаьрх1ар 1одулл ший новкъостащта хьалхашка.

Дукха ха йоаццаш малар а менна, балха пайданна ца хиларал совг1а, бешка чура деррига хий футтаройна 1о а мехкадеш, яппараш а еш хьийзар акхар цхьа новкъост.

1алаьмате чехка бригаде собрани а яь, агроном вола нов. Долтиев юкъе а волаш, ше харцахьарча новкъа ваьннилга д1а а хойташ, бехк а боаккхаш хьехам барах нийсача новкъа ваьккхар цар шоай новкъост.

Цул т1ехьаг1а тоам боаца х1ама кхы гучадаьннадац цунгара.

Оахам к1оарга ца даьр, культиваци нийса ца токхаяьр, б1еха оасар даьр ханнахьа хьагучавоаккхаш, цунца беседаш ю Ахьмада.

Цудухьа наггахьа ца ховш ца нийсвелча хилац цар коллектива юкъе из тайша саг.

Дукха я цу стане масса а тайпара гойтара агитаци.

Х1ара 5 ди массаза доал арахец «Къахьегама листок».

Керда газеташ, журналаш, шашкаш, домино массаза долаш да деша а ловза а.

Социалистически яхьа лелам хьагойташ,, лаьрхх1а хьалтеха бюллетень да.

Д1айийнача х1амашта 1унал дара график доал стане хьалтеха. Цу берригача балхо торо хилийтай доккхий къахьегама толамаш даха, наха юкъе эздел лоаттаде. Тоаденна да цар оасари культивации яь кхаш. Карара-кара тела Ц1е байракх нийса кхаьчай отделенега.

У. АБАДИЕВ.

Агитаторий школа

Маг1албикерча къахьегамхошта юкъе шерра яьржай семилетка хьалхарча шера план кхоачашъе аьнна лаьца социалистически яхь. Цу г1улакха къахьегамхой оарцаг1а боахаш шоай дешаица а г1улакхаица а доккха новкъостал ду агитатораша.

Агитатораштa юкъе дукха ба дикка дийша а болаш производственни балха опыт а йолаш, агитационно-массови балха говзал а йолаш бола болхлой.

Пушкина ц1ерахча участке баха нах а болхлой а каст-каста в1ашаг1беттaлу агитаторашца Алдатовца, Кремневца, Дэгоевца, Перфильевца. Цар масса хана мехка юкъерча а арахьарча а т1улакхех, шоай II-ча промысла балхах, ерригача города вахарах къамаьлаш ду нахаца, х1аьта наха ч1оаг1а раьза болаш ла а дувт1 цар къамаьлашка.

44 сагах латта йоккха агитколлектив я транспортни конторе болх беш. Цар цхьабараша цехашкеи, шоллаг1бараша наха юкъеи агитмассови балхаш ду.

Агитатор Горбачева инициативах строительно-монтажни цеха плотникий бригадо шера йоаг1а план 9 бетта кхоачашъе лаьрх1ад. Балха нормаш 160—170 процент кхоачашъю бригадо.

Вахарца бувзам а болаш агитационно-массови болх д1ахьу электромонтажни цеха мастерске коммуниста н. Яицкови III-ча промысле нов. Панфиловси.

Агитатораштa практически новкъостал дара ССКП горкомо партийни организацешца цхьана агитаторий школа йиллай. Школа чуйоаг1ача кхаь кусте: политпросвещене кабинете а, 1 мая ц1ерахчеи, «Октябра 12 шу» яхачеи клубашка а бетта цкъазза занятеш хургья.

Укх деношка хургья школе хьалхара занятеш. Цу занятешка «XXI съезди къахьегамхошта коммунистически кхетам балари» яхача темах ССКП горкома секретара н. Шукина а ССКП июньски Пленумах ССКП горкома пропагандаи агитацеи заведующе н. Воронина а деш къамаьлаш дергда.

Д1ахо йодача хана школе занятеш ергья «мишта кийчъергья беседа», «Агитатора меттах», «Семилетке цхьан минута», иштта кхыча темаех.

Школа доккха новкъостал дергда агитаторий балха опыт, цар идейно-политически кхетам лаккбара, нахаца беш бола массово-политически болх тоабара.

К. ЗЫСКУНОВА,
ССКП Маг1албика горкома политпросвещене кабинета заведующи.

Секретарий семинар

Укх деношка парте Ленински райкоме районерча первични парторганизацей секретарий семинар хилар.

«Ленински национальни политикеи из кхоачашъяри», яхача темах семинаре лекци йийшар ССКП обкома лектора нов. Е. А. Варавинас.

Лекци йистеяьлча семинаре дувца оттадаь керттера дош — партийно-организационни балхахи дика в1ашаг1ъехка партийни собранеш ярахи дийцар семинаре гулбеннараша.

Цу дешах эггара хьалха къамаьл даьча ЦРМЗ партбюро секретара нов. Андроновс дийцар шоай партийни организаце хьалхленца завода коллективо т1еххьарча хана даьхача доккхийча толамех. Дика хьокхам болаш ба Нохч-Г1алг1ай респромсовета партийни организаце болх. Цу балхах лаьца дийцар парторганизаце секретара нов. Демченкос. Семинаре къамаьл дир «Грознефта» треста геофизика парторганизаце секретара нов. Гасанбековс а иштта кхыбараша а.

Боккха пайда баьлар семинаре хиннараштa шоай балха опыт д1ахьа луш первични парторганизацей секретарий къамаьлех.

С. СУЛТАНОВ.

ССКП ЦК ПЛЕНУМА СОЦАМАША ДОГ Г1ОЗДАЬККХАД СОВЕТСКИ НАЬХА

Семилетка—ялх шера!

Совнархоза чуйоаг1ача мехкдаьтта чакхдоахачеи химически промышленноста предприятей коллективаша ССКП XXI-г1ча съезда исторически решенеш кхоачаш а еш, хадданза тоаду шоай балхаш, лакхду технико-экономически хьокхамаш. 24 июне, ССКП ЦК Пленум хьаеллача дийнахьа, кхоачашъяй валови продукци арахецара ялх бетта йола программа.

Производства боарам соахка цу ханна хинначунца нийсбича 10,8 процент лакхбеннаб. Хьалхара ах шу чакхдала юхедисача деношка массехк итташ миллион сома маьха валови продукци совнат1а арахецаргья. Пхе бетта товарни продукци хьаярга д1абода мах лохбарца 36 миллион сом совг1а ахча кходаьд.

Технологашеи химикашеи ч1оаг1а хьаллоац ССКП Центральни Комитето къоабалъяь т1аийца, ворх1 шера плана заданеш ханал хьалха кхоачашъяр духьа ях йоаржае аьнна Свердловскии, Горьковскии мехкарча а кхыча а совнархозий хьалхалаттача коллективай патриотически инициатива. Х1анз болх беш йола оборудовани тоаяра а модернизаци яра а, производственни балхашта комплексни механизации автоматизации яра, капиталовложенех цайда дикаг1а эцара капитальни ремонт ца еш установкаша болх беш йоаккха ха й1аьхъяра довш дола мехкдаьттеи мехкдаьтта продукташи к1езигдара организационно-технически г1улакхаш в1ашт1ехьдаьхад.

Тхоай кхоачамийи торонийи чот а яь, оаха тхоашта декхар т1аэц: мехкдаьтта чакхдоахачеи химически промышленноста ерригача управлене г1олла **валови продукци арахецара планах 1965 шера лаьрх1а оттабаьча боарамга, ханал хьалха, 1964 шера кхача аьнна, вешта аьлча шера кхоачашбе.**

Оаха, болхлошеи, инженерашеи, техникашеи, производства новаторашеи тхоай берригa низ а, хьинар а, кхетам а т1абохийтаргба мехкдаьттаи химически промышленность сихха дег1айоалаяра, продукци дукхаг1а арахецара а из хьаярга д1абода мах лохбара.

Семилетка ялх шера кхоачашъярца оаха тхоашкар доагг1а дакъа лоацаргда вай мохк коммунизм хьалъяра г1улакхаца.

Декхараш дийца а дийца, т1аийцад мехкдаьтта чакхдоахачеи химически промышленноста управлене предприятей коллективай собранешка.

Дош кхоачашдергда аз

Ер ферма сай ц1а санна хьамсара хинна д1аэттай сона. Цудухьа дика хет сона ферма болх тоабелга а цига доаха толамаш совдаьлча а.

Укх шера айса лелабеча 11 1аттах х1аранегара 3500 килограмм шура яккха айса денна дош т1еххоачашдара х1анзале а х1ара 1аттатара 1650 килограмм шура яьккхай аз.

Укх гаргарча 3—4 бетта геттара дика шура лургья доахана. Из бахьан долаш тха фермерча дояркаша шоаш денна дош кхоачашдаьца 1еш т1еххоачаш а дергда.

Дукха ба тха ферме хьинаре къахьега дояркаш. Царех ларх1а езаш я республике дикаг1а болча дояркашца лоарх1аш йола Муталиева Лиза. Дояркала болх беш йола дукха ха еце а, говзача дояркаша санна болх бу цо.

Барт тайна, цхьоаг1о йолаш къахьег тха фермерча дояркаша.

З. ГАЛАЕВА.

Дикаг1а йола установка

Доккха ц1ей е деза ди хилча установка колонна т1а ураг1аяхача лакхача турба т1а ц1е лампа согаш 1аьдал да Грозненски орден лелаеча мехкдаьтта чакхдоахача завода № 1 йолча установка технологий. Гонахьара гаьннара хьежача гуш йолча цу ц1еча сердалоно хоам бу установка коллективо планал совг1а продукци енна, т1аийца декхараш т1еххоачашдяь хиларах.

Лампа сага бокъо яьккхар установко укх шера майна хьалхарча социалистически яхье. Х1аьта соахка шоллаг1ча ах шера установкай Ерригсоюзни социалистически яхье шоллаг1а совг1ат делар цу установканна. Из боккха кхаъ бера коллективага вай берригa мохк XXI съездага кийчлуш, съезде Н. С. Хрущевс ергйолча доклада тезисаш массанахьа ешача хана. Цу хана болабелар коммунистически къахьегама бригадаш аьнна ц1ераш тахкийтара къовсам.

Заводе эггара хьалха из болам хьаллаьцарех я № 1 йола установка. Из сий дола ц1и яккхар духьа декхараш т1аэцаш хиннача производственни совещане установка начальника М. А. Абасалиевс аьлар:

— Вай хьаллаца беза москвичай болам. Сона бакъахьа хет коммунистически къахьегама установка аьнна ц1и тиллийта вай социалистически яхье даьлча.

Цун предложени технологаша цхьа барт а болаш къоабалйир.

Кхозлаг1а хьежар установка технологаш семилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъе аьнна шоаш т1аийцача декхарашка а шоай торонашка а. Цар социалистически яхье бийхар нов. Степычкина кулгал деча № 2 йолча установка технологаш.

Къаьстта михьаръяьлар установка сменай социалистически яхь ССКП ЦК июньски Пленум хургья аьнна шоашта хезача. Доккхий декхараш дар технологашa Пленума сийна т1аийцараш. Укх деношка д1алаьрх1ар цар шоай болх. Из ч1оаг1а дог г1оздоаккхаш ба. Установко ах шера планал совг1а 25 эшелон гаргга доагами 2100 тонн битуми деннад, 1000 тонн пар, 153 эзар кубометр хий, 7 эзар киловат-сахьат электроэнерги кхояьй. Материалаш кхоярцеи продукцега д1абода мах лохбарцеи ах миллион сом гаргга паччахьалкхен рузкъа кходаьд.

— Х1анз тха керттера декхар да, —йоах нов. Абасалиевс,—семилетка хьалхарча шера план 2 бутт хьалха кхоачашъяр. Из тхоашта кхоачашъюлургхиларах тийша да тхо.

Къаьстта ч1оаг1а барт тайна болх бу установка коллективо коммунистически къахьегама установка хила къовсам лоаттабе йолаелча денз. Технологаша хадданза ерригача торонех пайда эц, технологически режим нийса лоаттаю, балха юкъе рационализаторски предложенеш кхувл.

Дукха ха яц мехкдаьтта д1оахдеш доагам доадеш хинна. Оператора П. Н. Силкина бригадерча болхлоша кхыча болхлошца цхьана теплообменник яр бахьан долаш х1анз лоаладаьча битумах хьайоаг1ача й1овхало д1оахду мехкдаьтта.

Установке болх беш дукха къаьна нефтяникаш ба. Цар кагирхошта дувц шоай боккхача къахьегама наькъах, нефтяникий таханарча ираз долча вахарах.

Дукха ха йоаццаш мехкдаьттани газовойи промышленносте дика толамаш дахар бахьан долаш дукххача болхлошта орденаши медалаши еннай вай правительствос. Царна юкъе Грозненски орден лелаеча мехкдаьтта чакхдоаккхача заводера 8 саг ва. Ленина орден еннай № 1 йолча установка оператора коммуниста Силкина. 20 шу совг1а ха я цо цу установке болх бу. Шийна ховр, ший йоккха оператора нефтеперерабочтика балха говзал дог раьза а долаш дукха ха йоаццаш ФЗО-шкара арабаьннача кагирхошта д1алу цо. Х1анз Башкиреи, Куйбышевеи, Саратовеи, Бакуи болх беш ба цхан хана цун хинна ученикаш.

— Тхо-м кастта салa1а ма г1оргдий, — йоах Петр Нестеровича. — Коммунизм хьалъе езараш кагирхой ба. Цудухьа дика кийчбе беза уж, д1аяла еза царна дукххача шерашка оахош караерзаяь говзал. Х1анз къонача оператора Александров Валентина сай говзал д1айовзийташ. Коростылева Валентин, Савельева Лилия, Дворецкий Юрий балха кийчбеш ва со. Теори техникуме 1омаю цар, х1аьта практика аз новкъостал ду царна.

Ерригача завода технологаша санна ворх1 шера план цхьа шу хьалха кхоачашъе лаьрх1а шоай низ ца кхобеш хьинаре къахьегаш ба установка технологаш укх деношка.

Н. ГЛУХОВ.

Кубане ялат хьокхаш боахк

Краснодарски крае сихаг1а йола ха хьаэттай, цига ялат хьокхаш ба.

Пластуновски районе эггара хьалха ялат хьакха болабеннаб Ленина ц1ерахча колхозе. Чуэца дезаш 3500 гектар ка бола ялат да цар.

Сурта т1а: Ленина ц1ерахча колхоза № 4 йолча комплексни бригаде ялат хьокхаш боахк.

Е. Шулепова сурт. **ТАСС фотохроника.**

Фу даккха йиш я мехкдаьттах

Фу дуккха йиш я «1аьржача дошох» — мехкдаьттах, яха дош хар ловш дукха нах ба. Цудухьа цу хаттара жоп дала лаьрх1ад оаха.

Мехкдаьтта дукхача хана денз довзаш да сага, цхьабакъда, цунах шерра пайда эца болабенна цхьа б1аь шу ха мара дац, х1аьта х1анз вахар в1алла тар а лац мехкдаьттеи цунах йоала продукташи йоацаш.

«1аьржа дошув» лаьтта к1ал доалл. Бурув а детташ, скважинашка г1олла хьалт1адоаккх из. Х1аьта а кийча продукт хилац цунах. «Бийда» мехкдаьтта чакхдаккха деза. Бакъда, хьалха санна, йоагоча х1аманна меттел доагаде йиш-м я из. Иштта мехкдаьтта доадар ахчанца пишк летаяра нийсса хургдар. Дукхача маьха продукташ дукха яха йиш ма йий цунах!

Шоана хов, «бийдача» мехкдаьттах, ца хилча яргйоаца, бензин, фатаген, соляр, мазут санна йола продукташ йоахилга. Цхьабакъда, х1анз халкъа боахама мехкдаьттои цун продукташеи лучох к1еззига дакъа мара дац из. Дуккха б1аьш йола тайп-тайпара дуккхача маьха продукташ йоах мехкдаьттах. Нагахьа санна овлаш мехкдаьтта т1оала а доахкаш яг1ача гаьн ткъовроний хьисапе уж еррига продукташ хьахьекхача, геттара дукха ткъовронаш йола «мехкдаьтта га» хургьяр. Вазелин, парафин, автомобилий чархаш т1а йоахка покрышкаши кхыйола хьамча х1амаши хьаяра хиланза баргбоаца к1урз, басараш, молхаш, дезинфекци еши лелхийташи йола х1амаш, сапа, дуфи, уксусни кислота, вордашта хьекха даьтта — уж йолла х1амаш мехкдаьттах йоахаш я.

Электростанцешкара йоккхий трансформатораши выключателаши тешамеча изоляторца — мехкдаьттах даьхача (трансформаторни) даьтташца йиза я.

Тротуарашкеи наькъашкеи ехкаш йола асфальт мехкдаьтта продуктах — гудронах хьаеш я. «1аьржа дошув» чакхдаьккха хьаьнна продукташ эш линолеуми тольи хьадара а.

Массаг1 х1амашта хьекха даьтташ лу вайна мехкдаьтто: авиационни, автотракторни (автол), веретенни, цилиндрови, машинни...

Цхьабакъда, уж а геттара к1езига я дезача «1аьржача дошох» яха йиш йолчарга хьежача. Х1анзарча вахара юкъе лоарх1ам боккхаг1а хулаш йоаг1а дарег1а долча 1алама бедала тайпаех йоахаш йола синтетически материалаш. Уж материалаш йоацаш д1ахо технически прогресс е йиш яц х1анз халкъа боахама цхьанна даькъе. Дукха ха йоаццаш а т1ехьа заменителашта меттел лелаеш хиннача царех х1анз кхычарца хувца йиш йоаца материалаш хиннай. Балхашта механизации автоматизации е йиш яц резина, къаьстта шоай тайпара пластически массаш, дикаг1а дола смазочни даьтташ, лакаш, кхыйола химически промышленностера продукташ юкъе йоацаш. Химех т1еххьара гучадаьнна х1амаш вай боахама доакъошкарча балха юкъедахьаро 1алаьмате йоккхий торонаш лу х1амаш хьаеш дола низаш дег1адоаладара.

Цудухьа цхьа шу хьалхаг1а вай парте Центральни Комитета майски Пленуме соцам т1аийцар советски хими а къаьстта синтетически материалаш хьаелга а сихдара хьакъехьа. «Хими сихха дег1адоаладар, —йоах новкъоста Н. С. Хрущевс, — вай халкъа вахара, коммунизма материально-технически база хьаяра хиланза дардоаца г1улакх да». Цо торо хулийт вайга ц1аккха ца хиннача тайпара дика товараш синтетически материалех хьаде. Юрта боахам ч1оагг1а лакхбарца цхьана цо йиш хулийтаргья укх гаргарча шерашка баха нах барзкъашца, кота г1ирсаца, ц1аг1а а боахам т1а а лелаеча х1амашца кхоачам хиллал 1алашбе.

Еррига химически продукци хьаяра боарам 3-зза гаргга лакхбе аьнна оттабаьб ворх1 шерарча плана т1а. Цунца къаьстта ч1оаг1а дег1айоаг1аргья синтетически материалий промышленность: пластически массаши к1увнаши 7-зза совг1а дукхаг1а арахецаргда, х1аьта синтетически хьоасий — 12—13-зза.

Из декхар кхоачашдара йоккха бедала база эш. Из вайга йолаш а я. Хьашт долла тайпа синтетически материалаш хьаяра эша боарам боацаш дукха бедал я советски паччахьалкхенга. Цу бедалех керттера яр х1анз мехкдаьтта да.

Фу я из мехкдаьтта яхар?

Мехкдаьтта —в1ашаг1ъийна чоалхане химически вещество я, цунах дукхаг1а увш дараш тайп-тайпара углеводородаш да, вешта аьлча, химически в1ашаг1доалла углероди водороди. Масала, цу тайпара в1ашаг1кхийтта хьахиннай йоага газ метан —мехкдаьттаи 1аламеи газех керттера дакъа. Углеводородел совнаг1а, мехкдаьттаца да саьнгал, азот, кислород, кхыйола элементаш увш йола веществаш. Цу тайппара цунцара кораяьй к1увна а асфальта а хьисапера веществаш ,иштта кхы д1ахо а.

Тайп-тайпарча моттигашкара доаха мехкдаьтта а тайп-тайпара хул, цох йоахкача х1амашка диллача а цох хьайоалача продукташка диллача а. Цхьан тайпара мехкдаьтта доалаш ши моттиг дунен т1а яц. Кхыметтел цхьаннахьара доаккха мехкдаьтта а хилац цхьатарра тайп-тайпара к1оаргал йолчара доаккхаш хилча. Мехкдаьттах фу йоалл хар боккха лоарх1ам болаш да: из харга хьежжа хургда мехкдаьтта чакхдаккхара бола нийса никъ лахар.

Мехкдаьтта чакхдаха йиш я физически (перегонка еш) химически способаца. Т1аккха «бийдача» мехкдаьттах хьадоал тайп-тайпара углеводородаш, е вешта аьлча, фракцеш.

Перегонка еча хана мехкдаьттах йоахка химически веществаш хувцалац. Йоккха температура т1а а йохийташ химически способаца мехкдаьттах хьайоах хьалдоаккхача хана цунца йоацаш хинна керда продукташ.

Х1анз дукхаг1а мехкдаьтта чакхдоахаш лелаеш яр химически ши способ я: крекинги («крекинг» яхилга къоастадар яхилга да) пиролизи (йоккха температура т1аяхийтача декъадалар). Крекинг хилча а пиролиз хилча а яйга газа хьисапера углеводородаш хьахул. Царна д1ахо химически переработка йича, пайдана а йолаш масса тайпара продукташ хьахул. Крекингеи пиролизеи газаш — химически промышленноста эггара ч1оаг1аг1а эшаш йола бедал я.

Мехкдаьтта чакхдаьккхачул т1ехьаг1а хьахиннача продуктаех дукхача маьхера синтетически хьоасий хьаду: капрон, нейлон, лавсан, кхыдараш. Уж хьоасий хьадара дикалга диллача х1анзалца 1аламца хьахиннача дерригача хьоасел толашаг1а да.

Циклонексона — мехкдаьттах доахкача углеводородех цхьанне, тоннах 10 эзар пар капрона пазаташ хьае йиш я.

Мехкдаьтта газех йоахаш йола синтетически каучукаш дикача х1амашца белгалйоалаш я; царех цхьаяраш й1овхал ла магарта диллача а тиш ца луш дукха латтарга диллача а 1аламца хьахиннача каучукал толашаг1а я. Цул совнаг1а, цу газех йоахача синтетически каучуках хьалхаг1а д1аахийтача кхачан спирта меттел производстве пайда эцаш хилча семилетка шерашка капитальни затраташцара 1 миллиарди 300 миллиони сом гаргга ахча кходе йиш хургья. Т1ехь-т1ехьа дукхаг1а вай вахара юкъе ухаш латт болат санна ч1оаг1а, алюминий санна яйга, температура йоккха хиларах лоалургйолаш, мукх ца юаш йола тайп-тайпара пластически массаш. Цу материалашта йола бедал а из мехкдаьтта да. Мехкдаьттаца лаьттаг1ара йоахача газех а мехкдаьтта чакхдоахаш хьайоалача газех а х1анз искусственни ц1окаш ю, йохаш йоаца кизга 1оакъаш ю.

Химически промышленносте бедалах санна мехкдаьттах пайда эцар экономически мелла боккха лоарх1ам болаш да ховргда укх г1улакхах. Тайп-тайпара синтетически продукташ хьаяра 1965 шера пайда эца лаьрх1ад мехкдаьттаца лаьттаг1ара йоахача газашта юкъерча 2,5 миллионал совг1а йолча углеводородех. Нагахьа санна царна меттел кхачан бедалах пайда эца бийзабаларс, 300 миллион пунт совг1а ялат е 13 миллион тонн коартолаш эшаргьяр!

Гой шоана, новкъостий, мелла боккха лоарх1ам болаш да мехкдаьтта халкъа боахама! Мехкдаьтта дукхаг1а вай ме доаккх, из дикаг1а вай чакх ме доах, низ болашаг1а хургья вай Даьхе. Металлаши к1ори санна ч1оаг1а эшаш да мехкдаьтта а сихха коммунизм хьалъяра. Цудухьа лаьрх1ад халкъа боахам дег1абоалабара йолча ворх1 шера плана т1а къаьстта мехкдаьтта дукхаг1а даккха а мехкдаьттеи гази чакхъяха а.

ССКП ЦК майски Пленуме къаьстта белгалдаьккхар, синтетически материалаш хьаю керда предприятеш мехкдаьтта чакхдоаха промышленность йоккхаг1а йолча моттигашка хьалъяр дуккха а т1ойленах хилар. Йоккхаг1а йолча химически промышленноста центрех ца1 хургья укх ворх1 шера, шортта мехкдаьттеи, гази, электрически энергии йолаш йолча Куйбышевски экономически районах. Доккхача химе мохк хулаш латт Кубанах а.

Химически промышленность дег1айоалаяра хьакъехьа партес яь решенеш сихха кхоачашъяра мел эшар долаш да вайга. Боарам боацаш дукха химически бедал я Советски Союзе. Вай даьхен машиностроенега хьаюлургья моллаг1а а химически промышленноста эшаш йола оборудовани.

Химически индустри дег1айоалаяра 1алаьмате дукха ахча хьахийцад паччахьалкхено — 100 миллиард совг1а сом.

Юххера а, вайга да керттера дар — дика 1илмахой-химикаш, дика опыт йола производственникаш, дика говзал йола болхлой — йоккха советски химически индустри хьаюлургйолаш бола нах.

Хими вай ц1енна а вай вахара а чуденнад. Дуккхача даькъе из тоадаларца дувзаденна да советски наьха вахар д1ахо йодача хана тоадалар, техника эргаяьккха тоаяр, къахьегама овсарле лакхъяр. Цудухьа дерригача халкъа г1улакх да химически промышленность сихаг1а дег1айоалаяр духьа къовсам лоаттабелга.

Д. КАТРЕНКО.

Коллектива новкъосталца

Денгара—денга дег1айоаг1а вай республике къамий кадраш. Х1ара предприяте барт тайна къахьегаш ба эрсий, нохчий, г1алг1ай, кхыча къамех бола нах а.

1957 шера, б1аьсти, Казахстанера ц1авоаг1аш цхьаккха специальность йоацаш вар Ушаев Султан, образовани а ворх1 класс мара яцар. Дукха ха ялалехьа Грозненски химически заводе строительни цехе балха вахар Султан. Укхаза специальность кара а ерзаяь, т1аккха болх юкъах а ца буташ д1ахо деша лаьрх1ар цо. Дика т1аийцар коллективо керда болхло. Цхьаккха а балхах б1у ца къожабеш, хьинаре къахьегаш, дика общественни болх беш дукха везавалийтар цо ше.

Цхьабакъда, Султана ч1оаг1а безам бар аппаратчик а хинна химически продукци арахецача дакъа лаца. Балха вена цхьа шу гаргга ха яьлча дирекцес № 17-18 йолча цехе аппаратчика ученикалла вахийтар из. Цу цехе болх беча кагирхоша доаккха новкъостал дир цунна. Султана доттаг1ий хилар старши аппаратчикаш Осипян Сергейи Мамчич Анатолийи. Царга эйххьаза хоаттар цо шийна ца ховр. Цар д1ахьехар цунна технологически процесс а шоай говзал а. Доккха новкъостал дир Султана мастера В. П. Павловас а.

Цхьа шу да Ушаевс аппаратчик волаш болх бу, х1аьта заводе тарификаци йолча хана т1ехдика экзамен д1а а енна 5-г1а разряд яьккхай цо.

Заводе дика вовзаш а сий деш а ва дика болх беши художественни самодеятельносте дика дакъа лоацаши вола Ушаев Султан. Из каст-каста го йиш я иллеш оалараштеи халха бувлараштеи юкъе, массехказза хиннав из подшефни колхозашка концерташ оттадеча дакъа лоацаш а.

Г. ЗАСОРИН.

ЛИТЕРАТУРНИ ОАГIУВ

Муталиев Хьаж-Бикар

Коталоний Даьхе

(Илли)

Октябраца сийгаш тувсаш,
Октябрагар баьнна ала,
Сага дег чу йIовхал йотташ,
Хьо кхы тIа а сийрда бала!

ТIехьадоагIар;

Даиман тхо
Кхувла дIаха,
Яхье боахаш
Даьхен кIантий,
Толам баьха,
Толам боаха,
Толам боахаргбола Парти!

Хьоаме хьежаш болча маьлхе
Массе къамех болча наха
ЧIоагIъеш, хозъеш латт вай Даьхе,
Коммунизман цIагIа даха.

ТIехьадоагIар:

Советски саг воалл къахьегаш,
Карадерзош ситле, лаьтта.
Дов хьаштдоацаш, машар лехаш,
Кийча ва из даим латта.

ТIехьадоагIар:

Чахкиев Ювсап

Карл Марксага

Баьдеча бийсан
Сегаь тIоа санна,
Хьехам ба сийрда,
Iа наха бенна.

Хьанна гуш хиннай
Хьона мо кхоане?
Iа новкъа даьккхад
Истори, дуне.

ПОЭТ

Поэт!
Ювцал Iа сона
Турпала вай зама,
Дог ураоттош
Яккхал заман назма.
Поэт!
Iа дувца сона
Таханара вахар,
Уж эри аренаш
Кагирхоша ахар.

Поэт!
Ювцал Iа сона
Вай екха городаш,
Электростанцеш,
Ду фордаш, каналаш.
Поэт!
Дувцал Iа сона
Семилетка балхаш —
Сийрдача кхоаненга долхаш,
Вай ка ювлараш.

Ведзижев Ахьмад

ГIАЛГIАЙЧЕ

ЦIарца, зуламца моастагIчо
Ца хадийташ бохам,
МоастагIчоа
Духьал латташ
Хьо хьаенилга сона хов.

Нагахь эшаш моттиг хилча
Шоашка йоацаш зовзал,
Даима
Хьа къонгаш кийча хиннаб бов.

Революцен кхайкам хилча
ТIем тIа хьалха латташ,
Ломаш мо
Майра леташ
Е хьа къонгаш хиннаб.

— Бокъо бахьан къувса! — аьлча,
Партех шеко йоацаш,
Даима
Бокъо яккха
Цунна тIехьа лаьттаб.

Наьна лоамашка кхийнача
Iа низ тийннача
Хьа къонгаша,
Хьа сий лорош
Дукххаза цIий мехкадаьд.

Хьох есар де паччахь велча,
ЦIаккха ка ца агаш,
Турпал накха
Цар цунна
Массаз духьал лоаттабаьб.

Тахан ираз долча мехка
ДоаггIа дакъа кхаьча,
ГIалгIайче,
Денгар-денга
Тоалуш, хозлуш хьо латт.

Хьуо паргIате йоаккхаш мийхка,
Хьох бекхача къонгий
ЦIена цIий
Эрна дейна
Ца хиларах со кхет.

Кхоанено хьа ираз, беркат,
Партен хьалхаленца,
ГIалгIайче,
Деборгхиларх
Шеко йолаш со вац.

Нагахь эше укх вай мехка,
Шоай вахар, низ ходаь,
Хьа къонгаш,
Шоашкар доагIар
ДIадаланза Iергбац.

Вахар бахьан къовсам лоаттош,
Харцо юстар тетташ,
Лорадеш
Хьай сийрда сий
Хьо кхувш хулга сона лов.

О ГIалгIайче, о ГIалгIайче,
Цхьа тIадам, цхьа тIадам,
Ца буташ,
Сай цIий эше,
Хьона дала буъ аз дув.

Цицкиева Радимхан

Са мохк

Со яь са мохк, хьеж со хьога,
Хьоца дел са къона дог.
Яц са моттиг нийсъе хьоца,
Хьо хилча — со сенах хьог?
Зиза теха беш мо ба хьо,
Хьоца са паргIата дувл.
Денгар-денга хьоцар безам
Ва са Даьхе, сов са бувл.
ЙоIгар доагIар Iа дIадеха,
Ва са нана — ва са мохк.
Са хIама дац хьол тIех деза,
Аз са хьоца доах, са мохк.

Мальсагова Довхан

Школега

Школа, школа — са деза цIа,
Дуне сона довзийтад Iа.
Со яха еза никъ хьийха,
Нийсча наькъ тIа со яьккхай Iа.
Хьогар ийца сийрда кхетам,
Сий деш массаз дIахьоргба аз.
Вузе дийша цIа а ена,
Болх хьоца белга лаьрхIад аз.
Баркал оал аз хьона, школа,
Iа мел деннача дикачох,
ЦIаккха а йицлургьяц хьо сона,
Iа мел хьийхача дезачох.
Марша Iайла хьо, са школа,
Iилман сердал духъювла цIай.
Марша Iалда шо, хьехархой,
Дика дар сона хьийха даьй.

Плиев Махьмад

ТИЙРК

Доархо санна дорха долаш,
Ды мо хаьхка чоапах даха,
Хьалха кхувсаш талгIеш йолаш,
Даим бирса эгIаздаха,
Да бIасийна лоама шовда,
Хьийдда доагIаш карардаьнна.

ТеIаь даьлла даьд хьо кIорда,
Лоама кер чухь есар хинна.
Готта я цу лоама кер чухь,
Яц дехийла, яц ловзийла,
Масса пхо мо иккха меттахь.

БIаргаш лекхаш хьалха фийла,
Да хьо доагIаш ловзадаьнна
Еррига ареш кхайкаеш.

Доккха дуне довза аьнна,
Хьай мукъаленна хоастам беш.

ТIехьа хьежаш Бешлоам-корта,
Латт ший берах доаккхал деш.

Хет цо яхаш санна «Шортта»
Нанас санна хьехам беш.

Хамхоев Ахьмад

КЪАХЬЕГАМА МАРШ

Хьинар денал вай совдоахаш
Денош бийсаш ца къовсаш,
Турпал балхаш да вай кхехкаш
ВорхI шера план кхоачашъеш.

Даьхен сий ду къахьегарца
Хьинар долаш кхийначар
Компарти я массаз а вайца
Коммунизме вай дугар

Припев:

Сийленца цIе байракх
Маьлха зIанаращ лепаеш
Кура гIа боахаш вай долх,
Говзача хьаькъалца
Iалам карадерзадеш
Турпалхоша толамаш доах.

Адмашта доккха ираз кхоллаш
Беча балхах кIаьд ца луш.

Да вай уж лакха лоамаш оахкаш
Коммунизман ганз лохаш.

Тоаенна листа хьунаш санна
Мехкадаьтта вишкаш латт.
Лаьтта кIал из ца дита, аьнна
Вай говзанчаш бурош детт.

Припев:

Из я коммунизман белгло
Цун сийрда лир вайна гу
Къахьегарца яьккха эргло
Дерригча дуненна шаьра гу.

Дов ца дезаш, кхоане
Мехка рузкъа дебадеш
Вай да замаца хьалха долхаш
Жовхьаращца гIалаш еш

Припев:

Плиев Махьмад-СаIийд

Сай езар лийннача хIанз а со лест

Берал денз мерза бар
Кхехкашбоа тха безам
Къонача безамо тхо хьесташ дар.
Дай духьал ма баьлар
Гуш бацар из кхерам
Тха шинне дегашта цар бала бир.

Мерза дар тха берал
Маржа-яI кхы хургдац
Тхоай кхоане цхьан лерхIаш тхо гIоза дар,
Тейжа дар цун борал
Кхы со цо хьестаргвац
Сона лов, дай-ноаной из шоана хар.

Хьалкхийра тха безам
ВIаши денна гуш
Зоахалол де аьнна аз, хоам дIабир,
Дас-нанас беш хоадам
Са дега бала беш,
Тха воI хургвац аьнна жоп ма делар.

МассагI дар цар дувцаш
Лежкъаяь цар говраш,
Эсалча тайпан цох йишший йоI йир,
Кхычунца из хувца
Дийцар цар кхы товраш
Къонача са дега цар бала бир.

Сона кхы йоалайир,
Кхычахь цо маьрел деш,
Дог делхаш вIашагI тхо цар къоастадир,
МалагI цар тIехьле йир,
Бера дог делхадеш
Йийкхаь сигле сона цар кхоалайир.

Ханаш дIа ма ихай,
Дезалех со кхийнав,
Цунцарча безамо хIанз а со хьест,
Укх атагI из лийннай,
ДIа хьаста со хьийжав,
Сай езар лийннача хIанз а со лест.

Цу хана хьийжаь малх
ХIанз а тIехь хьежаш ба,
Тха безам кхихкаь хьаст хIанз а духбувл,
Цунах со хIанз а велх
Уйла са цунца я,
Из дага ехча со, хьаст болчахь вувл.

Дай-ноаной ма ел оаш
ТIехьенна духьале,
Цар къона дегаш оаш ма дохадел;
Безам цар Iалашбеш
Цар новкъостий хиле
Кхехкашбоа цар безам оаш къоабал бел.

Чахкиев Саид

УЙЛА

Лакхаленга никъ ца лехаш
Цхьаккха дог хургдац.
Ди тIехь тоалуш доаца вахар
ВIалла вахар дац.

БIарг ма кхоачча доккха дуне —
Адмий пхьоале я,
Цу пхьоален чу со а даггар
Сай жIов етташ ва.

ЦIена уйлаш дег чу ухаш,
Нийса дош аз лох.

Цар сай дIайхха дог хьалдизча,
Уйлаш гучайоах.

Лоама хиш Iоуха моттиг
КIорг а еле хул —
Адмий дег чу дош са дуже,
Хьу аз боккха мул.

Адамащцар къаьста цхьа ди
Даккха уйла яц:
Адмий безам лохаш веце,
Сох поэт хургвац.

Цечоева Лида

Тхона безац тIом

Сигал Iаьржа моркхаш ейча,
Дог кхерадий кIалгIа доал.
Малхо хозаь сигле ейча,
ГIоздаьле из, сийрда доал.

Дунен сердал вайна яьккха
Парти я, хьалха яьнна.
Нийсча новкъа адам даьккха
Вай бе боал-машар, аьнна.

Сигла къега седкъий санна,
Вай спутникаш я къегаш,
Планеташта гонахь яьнна,
Вай ракеташ я лелаш.

Вахар тоадеш, вошал чIоагIдеш
Коммунизма седкъий долх,
Сийрда планаш кхоачашъяра,
ОарцагIдьнна вай а долх.

Машар беза наха юкъе,
Из беций ираза гом!
Наха дезар да доттагIал,
Эшац цхьаккха тайпа тIом.

ТIема доттагI! хаций хьона:
Ираз долга — наьха оаз.
Дунен наха яххар йолга
Адма эша дега гIоз.

Хашагульгов Махьмад

Оалхазаро кхерадаь оалхазар сага карадоагIа

(Лоацца дувцар)

Сага бIаргаш деладеш, дега хоза тоам беш, ший дошо зIанараш йоаржаяь, цхьа йист къайла а яьнна, чубузаш лаьтта малх делкъа хана хинначул боккхагI бар. ГIийло лела боамби санна кIай ши-кхо морх мара кхы сигала хIама доацаш, дIадаха ди санна сийрда йийкха ахкан сайре яр тIайоагIаш. Шоай, форд санна михо лестош, кхачашдоагIача беркатерча кIи кхалща, босенаш къоарзъяь дажаш доахкача доаханца, жан Iулашца, хIанзза со Iоъараваьннача хьунаца, чубузаш латтача малхо дошо зIанараш къегоча хозача Беш-Лоама кертаца, дог гIоздоаккхаш бIаргаш деладеш хоза яр хьа бIарга мел гу шера аренаш.

Кхы а дукхах безам бодар са се ваьча лаьтта, наькъа йисте даьннача кондара кIотаргех гIийлача миха фево кер чу чам бола хьаж чулестош, бер долча хана денз аз ладийгIача, наькъа йистерча баьцала, лергашта тоам беш баскилгаша Iехаш, хьувзаш, кхесташ уратIа яха, иллеш доахаш чкъордаш лелаш. Цу хозаненца бей ког лувзаш, наггахьа сеце зизаш а доахаш, дикка хьуна со гаьна ваьлча, сона дайра тамаше хIама.

Цу хана со латтар, боккхача бартаца, йиззача цхьоагIонца шоай бIена кхача гулбеш доахкача зунташка хьежаш. Цхьа зунгат дацар къа ца хьегаш. Цхьадараш шоаш баьцах даьха кагий ги фийгаш бIена чу кхухьаш дар, вожаш шоаш чудихьараш дIа а дехке юха ухаш дар. Масса зунгат сиха лелар, дIайи-юхеи шо-шоай новкъа ухар, цар мел кхихьа хIама царел шоайла йоккхагI яр.

Ма тамашийна хIама да-кха сел зIамига садоахка хIамаш иштта барт-цхьоагIо йолаш, шоайла доккхах дола хIама дIадахьа низ болаш хилар, яхаш аз уйла еча хана, хьамча бургац кхийтача санна тата а деш, зIамига хьуна, оалхазар кхийтар са наькха тIа. Ше тIакхетташехь а са дийллача коча качматагIа дегIала дера из сона. Из фуд ха са кхеле, лергашта юххе — «шув-в» аьнна тата а деш, топа маркъилг санна чехка тIех иккхар, зIамигача оалхазара тIакхувш доагIа кер. Ший фос мича яхар ца ховш, тувла денна кер, лакхо, сона гонахьа тайжа ши-кхо го а баьккха, хьунагахьа юха лестар.

Че кулг дахийта аз хьадаькхар тайп-тайпара, сийна, моажа, IажагIа, баьццара, бедаргаш а, лоацо ира зIок а йолаш къаьга жогIара ши бIарг а болаш, дукхагIа хьунагIа хула тайпа зIамига, хоза хьазилг дар. Кер боаттIабаь ара дала мо детталора цун зIамига дог. Сона къахийтар цунах. Кер бIарга къайладаьнна дIадахар, зIамига хьазилг сох хьарчарах керо дIа ца кхоаллаш кIалхара даьлар.

Кертах кулг хьекха, хоза хьаста а хьаьста дIахийцар аз зIамига «хьаша». Ше са бера гIаьттача, цкъа кхашкахьа а леста, тIаккха хьунагахьа юха дахар зIамига хьазилг.

Гойгов Iаддал-Хьамид

СЕРГО

(Кепа теха араяланза йолча повеста тIара)

IАЬРЖАЧА кIуро къайлаяьккха, таьна йоалаш, шорттига йодар лоаца поезд. Поездаца ши вагон яр, царех цаI классни а йолаш.

Росси Къулбехьен чрезвычайни комиссар Наьсарен-Воксале, лоамашца дахача къамех эггара а чIоагIагIа тоIадаь доалла халкъ — гIалгIай болча кхача гIерт.

Ше большевикашха хIама кхетадеш хиларах тарра, цунна хайнад кIезига мара боацача болхлошка город шоай бе лоатталургйоацилга а тIалгIай къахьегамхой Советски Iаьдал бахьан лата гIоргбола а.

Хьийдда йода поезд, август беттарча доалача ден сатем а боабеш, хIаьта Серго корага латт, лоамашкахьеи, шаьрача аренашкеи, ше беча, шийна ца бовзача наькъагеи гаьнна дIа а хьежаш. Михо хьесташ санна, дIа-юха бехк цун Iаьржа кIудж. ВIашкаух цун кIаьдденна бIаргаш. Дукха ха я цо набарах чам ца боаккха. Фу наб кхетаргья Советски Iаьдала юххерча чIоагIалонна — Владикавказа кхерам тIалатташ хилча, кIайбараш хIара сахьата из дIалаца кийчлуш хилча.

Халача уйлаша сатем боабу Сергой:

Мишта тIаэцар-хьогI гIалгIаша?

— Советски Iаьдала тIаэтта, латтаргбий-хьогI уж?

ЧIоагIа сий деш йий-теш Национальни Совет?

Тоха а енна, сецар поезд.

УрагIа еттача топий массехк тата а масса а оагIорахьа наха хьекха кегаденна цIогIарч а хьахоз:

— Новкъост комиссар, кIайча хIираша совцадаьд вай, — аьле, наIар тIа этте доклад ю Сергой хадданза волча орденарца къонача Семушкина.

ХIаьта наха, поезда айхха го а беш, кхерам тIатоссаш масса оагIорахьара гIараш ю.

— Фу хиннад, Казбек, поезд хIана соцаяьй? — сашортта хетт Сергос, хIирий мехка хIама хуле а аьнна, Берса-Юрта кхаччалца ше накъа воаккхаш воагIача керменистага Казбекага.

— Со а кхетац царна дезачох, цхьабакъда, чIоагIа корзагIбаьнна-м хьувз уж. Царех цхьа-ши саг вагона чу хьачу а вийха, цар фу йоах ладийгIача фу дар-хьогI?

— Ши саг хьачувайта ала, — йоах Сергос, истола тIа улла маузер, хьаэза латтача истола ящика чу йилле, къайла а йоаккхаш. ХьаргIий ткъам санна Iаьржа мекхаш хьувзаду цо.

Раьза воацашо, лаьгIо вела къежаш, кIай церташ кIеззига гуча а ювлаш, цIаьхха кхийтта хьаьший хьачубахкарга хьежаш ва Серго.

Шорттига хьачувоал юхьа тIара цIенхашта вола ши воккха саг.

Хьалхаравар кIайвенна, лоаца модж а йолаш, чокхи а дувхаш, инарал Федаров ва, тIехьавар цунна санна чокхи и дувхаш ханна инаралал воккхагIа а волаш, воккха саг ва.

Сергос цу сахьата кхетадир ший хьанца гIулакх да. Геттар хьал а гIетта, хьаьшашта Iоховша гIандаш делар цо.

Ший де доагIа сий санна, шийга хьаденна гIанд хьа а ийца, инарал Iохайр, хIаьта воккха саг эздий гIулакх долча фусам-даьна баркал а яхаш Iоха эхь хеташ ва.

Сергос безаме хьа а лаьце воккха саг Iохоаву.

— Iоха, воккха саг, Iоха, дерригa доккхий гIулакхаш Iо а хайше дувц.

Воккхача саго цIаькха а кулг лоац Сергой, кхы а чIоагIагIа эхь хийте Iохов воккха саг. ТIаккха мара ше Iохац Серго.

Саг йист ца хулаш кIеззига сатем отт.

— ХIирий къама Совета викалаш да тхо, — сихха аьлар инарала. — Тахан Iурра денз гоннахьа ядача юрташкара нах станце аха болабелар. Шоана магарра массехк эзар саг ва укхаза, говраща а гIаш а. Е нах гулбалара бахьанаш даьшхача, национальни Совета гучадаьннад, гIалгIай хIираштa духьал гIовттабе большевикий воккха начальник тIалгIай мехка воагIа яха хоамаш.

Наьха уйлаш чIоагIа во я. Хила тарлургдола во дар ца хилийта, национальни Совета зданега кхаччалца Шо накъа даха тIадиллад тхона. Тха новкъостал дIа эцар дех оаха Шуга, гражданин. Сихбенна кагий нах юхаувзаш, оаха тхоашта чIоагIа низ баьлга ховш хилалахь. Сона хетаргахьа аз деррига а дIааьннад, ДоттагIий!

Инарал къамаьл даь ваьлар, ший новкъостага воккхача сагага йист а хулаш. Инарала ший къамаьл хьаллоацаш йист хилар дIадехилга кхетадаь воккха саг, чуийнна мераж яха волавелар.

Шийна из хоздалар лочкъо ца могаш, вела а къежа, инарала даь къамаьл шийна хазанза хIама а да, ше чIоагIа уйла тIаяхийта цунгала а дийгIар яха куц оттаде гIерт Серго.

Казбек воккхача сага тIехьашкакьа латт, сатем байна Сергойна бIара а хьежаш.

— Инарал, Оаш дийцар кхетадир аз, цхьабакъда, со хьога ала декхарийла ва цхьа къам шоллагIчоа тIахехкараштa духьал массаза а къовсам лоаттабеш са парти хилар. Са партена, хIаьта партена хилча сона а цхьатарра деза да хIирий а гIалгIай а къахьегача наьха хьашташ.

Бакъда, со тIалгIай мехка вода, са тIулакххаш сиха да. Цхьабакъда, хIирий национальни Совете со шуца воагIаргвац, со се воагIаргва, нагахьа санна укхаза латтача, шо дахкийтача эзараш болча наха оале.

Оаш сайга аьннар, царгара шоашкара хьахазийта мукъа ба сона.

— Казбек, аз яхачун маIан де воккхача сага.

Казбека хIирий меттала маIан ду Сергос даьча къамаьла воккхача сага, хIаьта инарал, баламаш а хьувш, эгIаз ваха дIа-юха хьув, ше вагIача гIанда тIа.

Воккхача саго раьза волаш юрта оатабу. Инарала Федаровс оал тIаккха:

— Хургдолчох ше бехктокхаме хилар шийна тIа а латташ, тийшабалхаца гIовттабаьча наха хьо дукхьал вахийта мукъалургбац национальни Совето.

Совете шинна а делегато Iодика ювц поклон а луш. Кулг а лаьце воккхача саго безаме, дас санна, мархIа вол Серго.

Никъ айбаьча моттиге латт поезд. Наькъа шинна а оагIорахьа говраща а гIаш а дукха нах ба.

Вагонашта гаргагIа тIатеIа латт эпсараш.

Инарали воккха саги шоаш шиъ вагона чура арабаьлча, юхехьа лаьттараша цIогIарч хьекхар:

— Мичав комиссар, ара хIана ванзар оаш из?!

Цу кхерам тIатувсаш еча гIарашта юха жоп а ца луш, эгIазваха инарали велакъежа воккха саги вагона дIоаххала дIаболабелар.

ГIараш а еш, нах хьув, эгIазъух.

Цу ханна вагона лагIаш тIа гучавоал Серго. ОагIоний низаш мелад хьожаш санна, чIоагIа нахага хьож из вагона юхе денз наькъал дехьа кхаччалца. Вагона юхе топий чаккхамаш еттар, тIараш йора, хIаьта гаьно тIехьашкахьа лаьттараш гIар а южаяь, довна кеч а бенна, дIаайттар. Цхьан минута латт Серго кулг а айдаь, сабардари ладувгIари ше дехаш санна. ТIаккха цун лома яр санна йола оаз йийкар.

«Новкъостий! Царизман хьалдарийи шолха Iоткъам шоай букъ тIа лайна хIирий къахьегамхой викалаш! Геттача эрсий пролетариато, кхыдола лоама къамаш а доахаш санна, цу шолха тIалаьттача Iоткъама кIалхара даьхад шо. Со волча хIанзза бар ультиматум а яхьаш баьхка хIирий национальни Совета викалаш. Цар сога аьлар, со шоана духьал гIалгIай гIовттабе вода, аьнна. Харц да из, новкъостий! Са партеи ази къовсам лоаттабу ше долча къамий къахьегамхой барт цаI хилара тIехьа.

Со викал волча большевистски партена цхьатарра деза да хIирий къама а гIалгIай къама а къахьегамхой хьашташ.

Тха а шун а моастагIа — цаI ва.

Из моастагI ва дуккхача хана вай хьакъ диар: эрсий помещик, шун шоай къамах вола помещик.

Цхьа дезал хинна вIашагIа а кхийтта, цунна духьал отта а цIий Iо а дохийташ, майра лета мукъа довла а деза вай.

Со Наьсарен-Воксале вода шоана духьал гIалгIай гIовттабе а доацаш, вай юкъарча моастагIчоа духьал низ вIашагIтоха.

Сога аьлар, оаш со соцаваьв, шоана бIарга гуча валар сона кхераме да, аьнна.

Тхо — большевикаш массаза нахаца а наха хьалха латташ а хиннад.

— Хьан соцаваьв хьо? Оаха-м соцаваьвац хьо..., — яхаш цIогIарч хьекх миI-миIингера.

— Из инаралаша даь гIулакх да, из тха гIулакх дац! — йоах вагона гаьннара.

«ГIалгIай тхона духьал гIовттабе болха нах оаха дIабохийтаргбац», — цIогIа хьекх вагона юххе.

ДIабахийта! Оаха дIабохийтаргба, хIанз бокъо тха я, бокъо къечар я — цхьатарра гIар гIатт массанахьа а.

Йикъача Iанаро къайла баьккхар паровоз, хьа а хьайна, атта болабелар из Наьсарен-Вокзаленгахьа. Шляпа шерра эгаеш, вагона лагIаш тIа латт Росси Къулбехьен чрезвычайни комиссар. Машин-наькъа гаьно, лаккха кий урагIа а ухийташ, наькъа ловца а боахаш, латт инаралца Серго волча хинна воккха саг. КIуро къайлаяьккха йодача поезда йIаьххача хана гоама бIара хьеж инарал.

X

Мочкъий-Юрта арахьа, шаьрача бай тIа цхьа гув ба. Цу гувна тIара дIахьежача тIаьр юкъе санна дика бIаргагу, сийна хьаттараш санна, кьилбаседе яда гIалгIай гаьнара юрташ, къулбехьа, лоамашта кIал яда, дошоча кIи паркхаша хьалдиза кхаш дола казакий юрташ, Iаьржача кIуро къайлаяьккха малхбузехьа улла город.

Цу гувна гоннахьа юрта дIатIа а отташ, говраща а тIаш а баьхка гIалгIай ба хьувзаш. Кхийнараш меттел, бераш а тIехьа когашкара денз кхерте кхаччалца герзаца кийчбенна ба нах. КIайвенна бIаь шу даьнна воккха саг балмагIа уллача топо IотеIаву. Шинна а кулгаца хьалаьца ше IотIаваха латтача топал лохагIа ва кIаьнк... Массехк эзар саг гулвеннав, хIаьта лоамара а шаьрача юрташкара а хадданза тIаухар нах, маьршача съезде а доацаш, тIем тIа боагIаш санна. Февральски революци хиннача хана денз Джебагиевс, моллаша, эпсараша, купецаша тувладаь, раьза доаца адамаш, гIар-тата доацаш гуллуш латт. Къаьнара пристав а е казакий урядник а вац, цхьабакъда, цига денз мел дар цхьаккха а хIама хувцаденнадац гIалгIай халкъа вахара чухь.

— Вай кIезига нах да, лоалахошца къовсам баккха йиш яц вай, большевикаш шоаща а болаш укх дунен тIара цхьаккха саг а ца вуташ хIалак даь дIадоахаргда вай цар, — йоах Джебагиевс мецача, тоIадаь доаллача халкъага.

— Большевикаш православни ба, казакаш а православни ба, тахан ца кхийтача а, кхоана вIашагIкхетаргба уж, — яхаш дувц моллаша.

— Культурни казакаш боацаш даха йиш яц вай, — иштта дувц эпсарашеи купецашеи.

Цар нийсача новкъара баьхача гIалгIай къахьегамхоша, цIогIа а детташ, йоах:

«Большевикий цхьаккха хIама дац, тха а цхьаккха хIама дац, тха уйлаш царна дикагIа йовзаргья, тхо царца цхьана гIоргда».

Даьлагара вий кхайкаю моллаша ладувгIа ца тугараштa, къемата дий нахьа хургдолча Iазапах кхерабенна, боккхийча наха хала юхатох кагий нах.

(ДIахододар 4-ча оагIон тIа).

Кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий Женевски совещанех СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыко яь заявлени

Кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий Женевски совещане бу болх бовза вай мехкара нах безам болаш хиларах а цу хьакъехьа печата викалаша даьча хаттарашца а дувзаденна СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министра А. А. Громыко совещане хьалхара этап йистейоалаш баьча балха хьалах а, хIаьта иштта цун перспективех а лаьца заявлени яьй. Цул совгIа А. А. Громыко заявлени яьй переговораш еш юкъе хиннача цхьабараша шоаш Женевера цIабахача яьча заявленеш тIа, къаьстта США паччахьалкхен секретара ше къамаьл деш яьча заявлене тIа переговораш елга миштта латт а Советски Союза позици а ювцаш моттиг хиларца.

Ший заявлени йолаеш А. А. Громыко дика боашхаш бувц Женевски совещане кертерча даькъе Германеца машара договор яра дешага хьожаш хьалхарча шин кIирагIа баь болх а цу деша хьакъехьа малхбузерча паччахьалкхенаша лаьца наькъаш а.

Кхетаде дезаш да, йоах СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министра, Малхбузера паччахьалкхенаш Германеца машара договор е раьза яцар аьнна из дош дийца даьннарг лархIа йиш ца хилар. СССР-а Министрий Совета Председатела Н. С. Хрущевс 1959 шера 19 июне аьлар: «Германе юкъарча правительствоца е ерригача Германена хьалхара дош дувца бокъо йолча кхыча органца машара договор йича из декхар эггара дикагIа кхоачашдулургдар аьнна хет тхона. Нагахьа санна иштта цу тайпара машара договор е йиш ца хуле, тIаккха хIанз йолча Германе суверенни шин паччахьалкхенца е еза из договор. Нагахьа санна агрессивнии реакционнии тIозараш Германе шин паччахьалкхенца а машара договор е раьза ца хуле, Германски Демократически Республикаца машара договор яр мара кхы де хIама дисац».

Укх тIеххьарча хана, йоах заявлене тIа, совещане ший уйла тIаяхийтай дувца оттадаьча шоллатIча деша, вешта аьлча берлински деша. Цхьабакъда, малхбузерча паччахьалкхенаша лаьца никъ бахьан долаш Малхбузерча Берлина дош къоастаде барт кхетанзар.

Малхбузера кхо паччахьалкхе Малхбузерча Берлинера ший гIулакх даьнна йола оккупационни режим хIанзехьа а дIаяккхара чIоагIа духьал яларах берлински деша хьакъехьа барт хилар ловш Советски правительствос совещане балха перерыв хила дикка хьалхагIа йиъ паччахьалкхено — СССР-а, США-а, Англе, Франце — цхьан къаьсттача хана Малхбузерча Берлина гIулакхах барт бе лаьрхIа керда предложенеш оттайир.

Берлински деша хьакъехьара Советски керда предложенеш йоашхаш, А. А. Громыко къаьстта теркам тIабахийтар Малхбузехьа, кхыметтел малхбузерча паччахьалкхений деятелаша а, дукхагIа долча даькъе уж харцахьа йоахаш хилара. СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министра белгалдоаккх, Советски Союз Малхбузера Берлин дIалаца а цига баха нах «кортамукъаленах» баха а гIерт яха Советски предложенех еш йола критика харцхилар. Цу тайпара дола тамашера хIамаш дийцар Женевера США цIавахача, радиоца ше къамаьл деш К. Гертера а. Дувца дезаш дий уж тайпа хабараш цхьаккха хIама бакъдоацаш а Советски Союза никъ ше мабарра бувца безам боацаш а хилар.

Женевски совещане этта хьал дувцаш, СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министра белгалдоаккх, цу совещане машара договореи Малхбузерча Берлинеи дешаех йолаеннача дискуссе хьалха Гитлера духьаларча цхьоагIонца хиннарий Германе хьакъехьарча политиках йола ши линии, кизга чу хьежача юхь гуш санна, къаьгга хьахьокхар.

Дунен шоллагIча тIема гIулакх Европе йистедаккха дезаш деций, ший лоIамера, машарера, демократически паччахьалкхе а йолаш Германи дегIайоагIилга вIаштIехьдаккха дезаш деций? А. А. Громыко йоах, Советски Союзо из де дезаш лерхI. Къаьстта цудухьа тIехьа а ца тетташ Германеца машара договор оттае а чIоагIъе а йоах Советски Союзо, хIаьта хIанзарча хьале из договор елга да Германе шин паччахьалкхенца договор яр а цу наькъаца машареи кхохкам лаьгIбареи хьаштий духьа Малхбузерча Берлинах дола дош къоастадар а.

Цу деша кхьдола жоп лу малхбузерча паччахьалкхенаша. Хетаргахьа, царна пайданегIа да Германера хIанзара хьал, хIана аьлча Малхбузерча Германех НАТО-н ракетно-атомни база е а Малхбузерча Берлинах Германеи Европеи хадданза лазар доаржадеш йола моттиг е а торо хулийт цу хьало.

СССР-а кхыча мехкашцарча гIулакхий министра белгалдоаккх, ФРГ-а правительствос тIайийца гIулакх белгал ца доаккхаш дита йиш ца хилар. Министрий совещане балхаи цу совещане моллагIа а дика решенеш тIаэцараи махулла дукхагIа новкъарло е аьнна йолча инструкцешца ФРГ-а правительствос ший делегаци Женеве яйта хиларах тешам луш дола бакъдараш кхоачам хиллал долаш да.

А. А. Громыко белгалдоаккх, укх тIеххьарча деношка Бонна Малхбузерча Берлине 1-гIча июле ФРГ-а президент харжа оттадаьр машара духьалара гIулакх хилар, ФРГ-а Малхбузерча Берлинаца цхьаккха тайпа гIулакх доацашехьа а. Сенна эшар из тайпа хIама, Малхбузерча Берлина дош переговорашта юкъе дувца Женеве оттадаьча хана хIаьта а? Переговораш елга аттача даккха деш дац из, из ду Женевски совещане балха новкъарло е.

Министрий Женевски совещани 13 июле кхаччалца тIехьаяьккхай США-н, Англе, Франце, кхыча мехкашцарча гIулакхий министраша иштта дезаш хиларах. Женевски совещане болх соцабаь юкъе кхаь кIиран юкъ йолийта малхбузерча паччахьалкхенаша оттаяьча предложене бахьанаш дувцаш, А. А. Громыко йоах, уж бахьанаш, хьагучох, еш латтача переговорашта юкъера лаха дезац. Цу дерриганей уйла йича, США-н, Англе, Франце, правительствоша ергIюлаш хьалхехьа а из юкъ дага лаьца хиннай, из хьакхайкае бахьан а лийхад цар.

Фу лархIа доагIа кхыча мехкашцарча гIулакхий совещане дувца оттадаьча кертерча дешай хьакъехьа хIанз а барт вIаштIехьа ца баларах?

СССР-а правительствос алхха цхьа вывод ю цу хьакъехьа: Женевски совещане дакъа лоацача ерригача паччахьалкхенаша тIагIертта къахьега деза къоастаданза дола дунен халкъашта юкъера дешаш къоастаде. Тхона хетачох, белгалдоаккх А. А. Громыко, Женевски совещане болх дика чакхбаргхиларах дог доахилла йоал, нагахьа санна вай партнераш барт вIаштIехьа ца боалийташ, даьсса хабараш дувца а «шийла тIом» лоаттабара уйланца переговораш е а дага болаш ца хуле. Советски правительство хьалха а санна, шийна могар дергдолаш я Женевски совещане дувцача дешай хьакъехьа вIаши тIаэца йиш йола решенеш е.

(ТАСС).

КИТАЕ ЧIОАГIА КIА ХЬУВКЪАР

ПЕКИН, 29 июнь. (ТАСС).) Синьхуа яхача агентствос беча хоамах, Китая цхьайолча районашка чIоагIа хьийкъад кIа.

Цзешоу (Аньхуэй яха провинци) яхача уездерча ахархоша 400 гектар долча кхай тIара соахкарчул шозза дукхагIа кIа чуденад—юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 3,54 тонн.

Янчжун (Цзянсу яха провинци) яхача вокх уезде 66 эзар гектар долча лаьтта хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 2,7 тонн совгIа кIаи мукхи даьннад, вешта аьлча соахкарчул 83 процент дукхагIа.

Цу тайппара чIоагIа хьийкъа ялаташ чуденад Сычуань, Хэнань, Шаньдун яхача провинцешка а. КIоаргга оахам дар, ялаташ листа дIадер, дуккха удобренеш тесса лаьтта хьаьндар, ший ханнахьа кхашка хий дехкар, дикагIа дола фу дIатассар санна дола балхаш даро доккха новкъостал дир кIа дика хьувкъадара.

ФЕГА ЛЕЛАЧА СОВЕТСКИ ГИГАНТО ЦЕЦЪЯЬККХАР НЬЮ-ЙОРК

ЛОНДОН, 29 июнь. (ТАСС). Дукхача лондонски газеташа бIаргагургдолча моттиге кепа етт СССР Министрий Совета Председатела хьалхара заместитель Ф. Р. Козлов а тIаволаш хинна турбовинтови лайнер «ТУ-114» Iо ца ховш Москвера яьнна Нью-Йорке яхара хьакъехьа деча хоамашта.

«Фега лелача эрсий гиганто цецъяьккхай Нью-Йорк», — язду «Ньюс кроникл» яхача газета корреспондента, «Кхоссалийя Америке кхоач «Россия», — хоам бу «Дейли экспресс» яхача газета корреспондента. Корреспондента йоах, авиаце историе чухь Советски Союзо дукхьашха хьаяьй Москванеи Нью-Йоркаи юкъера бар санна боккха никъ Iо ца ховш бе могаш йола самолет. Цу тайппара белгалду хоама тIа, уж тайпа пассажирски самолеташ малхбузехьа хIанз а йоацаш хилар.

Къонача коммунизм хьалъерий ЦIей

ЩIеча байракхашца, лозунгашца хозъяь, бIайха хьежача малхо сийрда яьха яр дIадахача кIирандийнахьа Грозне улицаш. Iурра денз улицашка арабаьнна сакъердаш лелар къона болхлой, гIулакхера бараш, студенташ, школьникаш. Тайп-тайпара да цар гIадбахар: болхлоша доккхал ду ССКП Центральни Комитета Пленума накъа боагIаш шоаш даьхача доккхийча къахьегама толамех, ханал хьалха 24-ча июне кхоачашъяьча хьалхарча ах шера планах, хIаьта дешархой дегаш гIоздаьннад дика дешарца шоаш даьхача хьокхамашца. Бакъда, цар гIулакхаш тайп-тайпара дале а, цар уйлаш, юххера а уж кхача гIерта, — вай мехка коммунизм хьалъеча хьинаре дакъа лоацилга-м цхьатарра да цар.

Грознерча кагирхоша дезду шоай ахканара цIей.

Ди лакхлуше а, В. И. Ленина цIерахча майдане кхьчар мотоциклисташ-досаафовцаш. Цар го баьккхар: В. И. Ленина майдане — Старопромысловски район — поселок Черноречье — Октябрьски район—Ленина цIерахча майдане гIолла.

Спортивни майданашка, стадионашка дIайихьар шоай состязанеш ши орден лелаеча Грозне къонача спортсменаша. Грозне кубок йоаккхаш Нохч-ГIалгIай педагогически института студентийи Грозненски гарнизона спортсменийи командашта юкъе хиннача футбольни матче котбаьлар студенташ.

... Делкъел тIехьагIа пхи сахьат далалехьа дукха хьалха денз Ленина цIерахча майдане гулбелар Нохч-ГIалгIайчен столицера къона къахьегамхой. Кагирхой ЦIей хьаделларга хьежаш ба уж.

...Революце цIерахча проспекта тIа йоал знаменоносцаш хьалха а болаш йоагIа колонна. Йолалу корновальни шестви. Колонна бIарахьажача дага бохийт советски Iаьдал эттача хана денз вай майрача, хьинар долча комсомоло, берригача советски кагирхоша хьабена турпалаликъ, дагадохийт цар дика гIулакхаш, цар лейна халонаш.

Эггара хьалха йоагIа Ленински района колонна. Цо хьахьокх 1919 шера хинна гIулакхаш. Колонна хьалха йоагIа революционни броневик, цунна тIехьа боагIа, Шерипов Асламбека отрядацар говра баьреш, тIаккха пулемет тIа латта тачанка, цунна тIехьа тIемахой отрядаш, санитаркаш. Цу колонне юкъ-юкъе бIаргагу «Капитал дIаяккха!» «Деррига Iаьдал Советашта», яха лозунгаши транспоранташи.

Гучайоал Старопромысловски района колонна. Граждански тIом йисте баьнначул тIехьагIа къонача советски республике баха нах, шоай машаре вахар чIоагIдеш, юрта боахама коллективизаци еш бола ха, 1929-ча шерара ахка да цу колонно хьахьокхар. Колонна хьалха йоагIа цIе байракхи дунен пролетариата баьччан портрети тIа латташ йола трактор. Цунна тIехьа йоагIа юрта боахама къахьегамхой отрядаш.

Старопромысловски района тIехьа йоагIа къизача, низ болча моастагIчунца хиннача Сийлахь-Боккхача Даьхен тIем тIа советски халкъ котдаьнна 1945 шу хьахьокхаш йола Октябрьски района колонна. «Тха гIулакх нийса да—тхо котдаьннад!» яхаш да колонне боагIараша бе доалла цхьа лозунг. Хьинаре дакъа лаьцад советски кагирхоша Сийлахь-Боккхача Даьхен тIем тIа, моастагIа вохавеча.

Эггара тIехьа гучайоал Сталински района колонна. Колонна хьалха боагIараша бе йоаллача транспоранта тIа яздаь да: «1959 шера — семилетка хьалхарча шерара ахка»,—аьнна. Укх шера хьалхара кагирхой ЦIей дездеш цу колоннаца боагIа коммунистически бригадай членаш.

Еррига шестви йисте йоаллаш боагIа къахьегама резервай дешархой.

Шестви йисте яьлча комсомола Грозненски горкома секретара нов. Комышниковс хьаелл кагирхой ЦIейна хетаяь йола митинг.

Митинге Грознерча кагирхошка моаршал а луш, къамаьл ду ССКП Грозненски горкома секретара нов. Зотовс. ТIаккха къамаьл ду къьнача коммуниста, БIаь дийнахьа хиннача тIем тIа дакъа лоацаш хиннача нов. Попяткос.

Митинге къамаьл дир Грозненски химзавода аппаратчика нов. Борисовс, № 5 йолча строительни училища дешархочо нов. Гузаватенкос, Дагестанера енача кагирхой делегаце кулгалхочо нов. Джандаровс.

Советски Союза Гимн доакх гулбеннараша. Йисте йоал митинг. ДIахо шоай ЦIей дезду кагирхоша Грозне паркашка, клубашка, театрашка.

С. КОТИЕВ.

Р. П. Островская Грозне

27 июне Грозне кхаьчай цIи хезача советски писатела, «Мишта чIоагIлора болат», «Дарзо баьраш» яхача произведеней автора Николай Островске сесаг Раиса Порфирьевна Островская.

ШоллагIча дийнахь Грозне гарнизона салташца а, Октябрьски района нефтяникашца а вIашагIкхетар хилар Раиса Порфирьевнай.

29 июне шийца Грозне ваха писатела доттагIа къьна коммунист Хрисанф Павлович Чернокозов а волаш Грозненски крекинг-завода № 13/14 йолча Н. Островске цIерахча комсомольско-кагирхой установке хьоашалгIа хилар Р. П. Островская. Укхаза цунца къамаьлаш хилар Р. П. Островская директор йолча Н. Островске Московски музее баха хиннача цеха техника П. К. Фроловеи, старши оператора П. В. Криволаповеи.

Дукха къамаьлаш дир Р. П. Островскаяси къонача нефтепереработчикашеи шоайла вIаши. Езача хьашо дийцар царна Н. Островске хала цамогаш метта уллашехь произведенеш мишта язйора. Установка операторашa комсомольцаша Владимир Шеинеи Лидия Жицкаяси шоай установка бетта план кхоачаш а яь, июла чотах продукци арахецаш я, аьнна дика кхаъ баьккхар цунга. Установка начальника болх дIахьош волча И. П. Белоусовс установка болх а цо арахеца продукци а йовзийтар Р. П. Островскаяна.

К. ЗАБЕЛИН,
крекинг-завода ВЛКСМ комитета секретарь.

ФЕЛЬЕТОН

Наьсаре саг вихьача а оарцагIа балац

(ТЕМАРКЪА САГ ЙОДАЯЬЧА НИЙСВЕННАВ)

Дукха ха яр сона яр гIулакх хазаь-м, цхьабакъда, цхьаьца гIулакхаш юкъе а лелхаш, аргIа дIатIаца кхоачаш ваьгIав со, из шоана дIадувца.

...ХIанз со паргIат ваьннав. Цхьа саг йодаярах дола хIама дувцаргда аз шоана.

Укх шера 3 июне. Наьсар-Кертера Наьсарен-Вокзале бодача асфальт-наькъ тIа гIолла сихача боларах йодаш латтар цхьа къона кхалсаг. ХIаьта хьаккхийттача маьлха зIанараша хьеетар цун уйлаш. Сигале морх йоацаш къаьгга яр.

Ший уйлаех чуенна йодар из. Iийрийна 8 сахьат доаллаш балха хила еза цун.

Из яр Наьсар-Кертера Бекмурзиев Махьмада Тамара. Наьсарен-Вокзалерча, Ахриева ГIапура цIерахча артела барзкъаш тегача цеха мастерал болх беш я из. Тахан ший бе безача балха уйлаш яр цун кертачу яьхкараш.

Аравоалаш лаьрхIар — водаш хилац ма-йоахий.

...Тамарийна лала гIолла каст-каста тIехлелхаш хиннача машинех цхьа «Победа» лоаца тормоз а теха юхасецар. Цу чура арайиккха 3 къонаха, борзалой санна тIабеттабелар Тамарийна. Лата болабелар нах. «Победагахьа» текхайора цар Тамара. Ший низ мел кхоачаш йола пухьале йора цо. Батах тIоара теха царех цаI вожа а веш, латаш яр Тамара, цхьабакъда кхаь къонахчун низ сов а баьнна, «Победа» чу а теха дIайигар из.

ХIанз хьожаргда вай «мар» малав.

1929 шера ваь Эккажкъонги-Юртара Точиев Исхьакхий Хьажбикар 1957 шера май бетта денз шоай юртарча райпо тика заведующел болх беш вар. Морально телха Хьажбикар 2 саг йоалаяь вар. Царех цаI эккхаьяьр цо. Цхьа сесаги 5 бери цунца долаш да.

Кердача нускалга дог эттача Хьажбикара шийх ши новкъост а теха, вай лакхехьа дийццача тайпара низах йодаяй Тамара, цох шийна низах сесаг е гIерт из.

Юкъебеннача боккхийча наха дов «тоадаьд».

Iаьдала тIаяхача кхалсаго а «раьза я» со аьннад, йоах.

— Се раьза а йолаш енай со, Iа ца оале укх довна нах вIашагIбоврргболаш ба, яхаш дуккха хьалха а даьха алийта «раьза» да из.

Шун къаьна Темаркъа чIоагIа раьза воацаш ва, цу гIулакха ший ханнахьа оарцагIа а ваьнна, хьайба санна низах йодаяь дIайигача Тамарий га ца доаккхаш Iийнача Наьсарен района прокурора а милице начальника а. Царна хацарийтеш, ше раьза а йолаш маьре йодача саго, Тамарас яь тайпа духьале ерг ца хилар.

Саг а ийца, тика дIа а къайла, веда лелаш цхьа кIира даьккхад завмаг волча Хьажбикара. Наьсарен райпо правленес, цо леладер харцахьа лаьрхIад ший заседане тIа, цхьабакъда прокуратурага хьадийхадац из уголовни бехктокхаме озилга.

Хур хургда, хиннар гургда, яхаш дIабаьгIаб Тамарас мастерал болх беш хиннача Ахриева ГIапура цIерахча артела хьалхле лелаераш а.

Таханарча денналца а къайла латт Хьажбикара болх беш хинна тика. Таханарча денналца артеле балха лоархIаш я Тамара.

ТIема есар санна низах дIа а йига, низах раьза я а алийта, таханналца Хьажбикарга я Тамара. Дог делаш багIац Хьажбикара сесаги пхи бери а.

Царех массанех а сайна къа а хийтта, оарцагIваьннавар со. Дала оарц доацаш нахага бала бахьаш йола зама дIаяьннилга дIахайта деза Хьажбикарга декхарийла волчо.

ТЕМАРКЪА

Писателий Союзе

СССР писателей III съезда итогаш ювцаш массехк ди хьалха эрсий литературни объединенеца цхьана собрани хилар Нохч-ГIалгIайчен писателий.

Съезда балхах а вай республика писательски организаце декхарех а доклад йир съезде делегат хиннача Б. Зязиковс. Цо дийцар СССР писателий Союза секретара А. Сурковс яьча докладах а, съезда делегатий къамаьлех а, доазол дехьарча доттагIал долча литературах а. Доклада дукхагIа дола дакъа съезде Н. С. Хрущевс даьча къамаьла хетадир Б. Зязиковс.

Собране къамаьлаш дир III съезде делегат хиннача С. Арсановс, писателаша Хь. Муталиевс, А. Ведзижевс, Дж. Яндиевс литературни объединене бюро председатель йолча Е. Ксендзовас, членаша В. Прядкос, П. Мордовина, иштта кхычар а.

Къамаьлаш даьраша белгалдаьхар республика писательски организаце балха керттера дешаш. Уж да художественни литература тIа таханара ди дувцилга, коммунизм хьалъеш, керда вахар дуллаш воаллача советски сагах язделга. Иштта белгалдаьккхар писателаша вахарцара бувзам чIоагIбара лоархIаме йола творчески бригадаш вIашагIйохкилга, промышленни объекташтеи, колхозаштеи, совхозаштеи писателаш тIачIоагIбелга, и кх. дI.

Советски нахах дувцараш, очеркаш, йоккхий дика произведенеш язъяра дешаш дийцар писателий Союза Нохч-ГIалгIай отделене правлене председатела I. Хамидовс. Цо белгалдаьккхар писатель коммунизм хьалъяра сийлахь-йоккха программа кхоачалъе парте гIонча хила везилга.

А. ЛОБАНОВ.

Оаха яздаьчун ларах

„Кхоачамбоацараш сиха дIадаха деза“

Иштта корта а болаш укх шера 24-ча мая «Сердало» газета тIа яьннача корреспонденцех хоам бу МагIалбика района юрта боахама инспекце начальника нов. Бирюковс: «Парторганизаце бюроси совхоза дирекцеси корреспонденце тIа белгалдаьха кхоачамбоацараш дийцад. 3-ча отделене доакъар Iалаш ду бригадаш вIашатIа а ехкай, болх беш 46 саги 9 йол хьокха машини а йолаш. 25-ча июне кхаччалца йолча хана 212 гектар цон хьеккхай совхозе. 1959 шера отделенена доакъар Iалашдара план кхоачашъяра де дезараш деш а да.

Къамаьл ду Грознера... Радио передачай программа

2 июле: 7.20 — «Производстван цIенон культуреи» беседа (эрсий меттала); 7.35 — хоамаши программеи; 7.45 — Советски обзореи доазол дехьарен хоамаш (нохчий меттала); 8.45 — «Сердало» газета обзор; 9.00 — нохч-гIалгIай музыка концерт; 17.00 — «Радио чу гIолла культуран университет» (эрсий меттала); 17.20 — «Къонача техникий станце» передача (гIалгIай меттала); 17.35 — «РадиоладувгIархошта, йола концерт; 18.00 — «Ялат чуэцаш ши район шоайла яхье яьннай» передача (эрсий меттала); 18.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «Аьхки коартолаш дIаер» беседа (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

3-ча июле: 7.20 — «Грозненский рабочий» — газета обзор; 7.35 — хоамаши программеи; 7.45 — «Ленинан некъ» — газета обзор; 8.45 — Советски Союзереи доазол дехьареи хоамаш (гIалгIай меттала); 9.00 — «Дай-мехках дола иллеш»; 17.00 — «Семилетка гIулакха лекционни пропаганда» — беседа (эрсий меттала); 17.20 — «Лаьттах йоахка пайдане хIамаш лохаш болча разведчикаша ворхI шера план толамца кхоачашъяра къовсам лоаттабу» — корреспонденци (гIалгIай меттала); 17.35 концерт; 18.00 — Пионераштеи дешархоштеи передача; 18.20 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.40 — «Технически прогресс лакхъяккхара» — передача (нохчий меттала); 19.30— Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

4-ча июле: 7.20 — «Грозненский рабочий» — газета обзор; 7.35 — Хоамаши программеи; 7.45 — «Чишкерча пионерски лагере» — передача (нохчий меттала); 8.45 — «Технически литература наха юкъе» — корреспонденци (гIалгIай меттала); 9.00 — Дунаевски музыка концерт; 17.00 — «Iилмани техникани кердадараш» — беседа (эрсий меттала); 17.20 — «Литературни передача (гIалгIай меттала); 17.35 — Нохч-гIалгIай музыка концерт; 18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала); 18.15 — «Красный молот» завода художественни самодеятельность; 18.40 — «Дошониг» яхача Музаева поэма тIара цхьа корта (нохчий меттала); 19.30 — Керда хоамаш (нохчийи гIалгIайи метташка).

ред. зам. Дж. ХАМАТХАНОВ.

Тахан кинотеатрашка

Челюскинций цIерахча кинотеатре:

Йоккхача зала чу — «Кхетаваьчох теша».
Долалу 10, 12, 2, 4, 6, 8, 10.

ЗIамига зал №1 — «Кхетаваьчох теша».
Долалу 8.30, 10.30, 12.30, 2.30, 4.30, 6.30, 8.30, 10.30.
Долалу 9, 11, 1, 3, 5, 7, 9.
ЗIамига зал № 2 — «Котовский».

ЗIамига зал № 3 — «Пива кружка».
Долалу 9.15, 11.15, 1.15, 3.15, 5.15, 7.15, 9.15.

«Родина» яхача кинотеатре
Iан зал — «Кхетаваьчох теша».
Долалу 9, 10.45, 12.30, 2.15, 4, 6.15, 8, 9.45.

Ахкан зал
«IиндоргIаш техх». Долалу 8.10, 9.50.

СЕРГО

(Кепа теха араяланза йолча повеста тIара)

(Йистедоалар)

Сатем байнаб наьха, наха гIараш ю.

Юкъ-юкъе говраша Iувшача гоаламаша ду таташ хоз.

«БоагIа, боагIа», аьнна массанахьа а чакхъийккхар.

Шийна юкъе мел воагIа саг а волаш, ена кхоач национальни Совет, цунна юкъе ба цунца уйла цаI йола къегаш дошо погонаш йоахка эпсараш.

Царех къаьста а волаш, царна улув ваьнна воагIа лакхача дегIара саг.

Национальни Совета шерра никъ бут наха. Шоаех боккхий нах лерхIаш, шорттига гувна тIа бовл Совета членаш, царца цхьана хьатIавоал хьайза корта бола саг а.

Уж хьачубуташ беха хинна, наха баь го юха а вIашкабахар. ТIехьашкахьа латтараш хьалхашка гIерт. Пен а хинна дIаэттаб нахеи говрашеи гувна гонахьа баь го. Гувна юххье тIа, дуIана кулгаш сигал а хьекха ламаза этта латт къаьда Исламов. Цунна тIехьа цхьан боккхача низо оттабича санна кортош Iодахийта, сатийна дуIана тIехьаайтта латт эзараш нах. ЧIоагIа сатем эттача цу ара къаьди оаз мара кхы хозаш хIама дац. МоллагIа а собрани е съезд болх бе йолаялалехьа далла ламаз де дезаш оттадаьд Джабагиевс. Цунца баьде нах Iеха а беш, ший сий лакхде гIертар из. Иштта далла гIулакх дича съездо ший болх болабу.

Гувна кIал сатийна латтача наха хьахоз Джабагиевс ду къамаьл. Ше деча хозача къамаьлаца безам буаш санна, ший деррига дерста дегI а хьедеш, кулгаш а тувсаш, корта а эгабеш, ше деча къамаьлах нах дукхагIа тешийта гIерт из. Цо деча къамаьла раьза болча моллаша, эпсараша, купецаша кортош лестадеча хана, цхьаккха хIама ца оалаш латтар нах. Хорш ена саг санна сихлу Джабагиев. Аьттехьа а аьрдехьа а верзаш, эккха санна цIогIа хьекх цо:

«Большевикаш — фу а тайпа а доаца нах ба».

«Казакаш — вай массаза а хинна лоалахой ба».

«Хий Iодахача тIо юхе бус».

ХIаьта тIехьашкарча мугIараштa юкъера хьахоз:

«Большевикаш тха новкъостий ба».

«Большевикаш хIама доацаш нах ба».

«Тхо хIама доацаш нах да».

«Тха уйлаш кхетаергья цар».

«Большевикашца цхьана вай лаьтта хьадоаккхаргда».

Гувна тIера нахага чIоагIа хьожаш, моллаш, купецаш, къега погонаш йола гIалгIай эпсараш уж «во» дешаш аьнна нах лаха гIерт.

ГIар айлу. Нах а говраш а хьув, гIараш ю, «Турецки импери — вайца ды цаI бола вежарий вайна новкъостал де боагIаргба», — оал юххера а Джабагиевс.

Хьайна нах юха совц.

Турци хьоайича дикадар хургдолаш санна тIайийцар моллаша тувлабаьча наха. Нах иштта сайцача гIолла, ше яхачоа тIехьа уж совцаргхиларах бола тешам байна, Джабагиев хьалххехьа а Iовоал гувна тIара.

Цу ханалца таккхала лаьттача Сергос, этта хинна сатем бохабеш, лакхехьа а воалаш, чIоагIа аьлар:

— Новкъостий гIалгIай къахьегамхой!

— Аз къамаьл де дош деннадац хьона, гражданин, — оал Джабагиевс, эгIазваха, веррига цIий а венна.

— Новкъостий гIалгIай, — оал цо нахага, Джабагиев теркал а ца веш. Нах гувна юхехьа тIатеIар, гаргагIа дIаотт.

«БIаь шера къийсад шун даьша эрсий царизмаца. БIаь шера цIех Iовдаеннай шун аренаш, шун лоамаш. Мехка гIулакх бахьан шун дикагIа болча къонахаша шоай кортош Iодехкад. Бакъда моастагIа чIоагIа вар. Шугара лаьтта дIа а даьккха, дIадийнар ца хулача лоама аьлешка чукхайсад шю. Эрсий болхлочо паччахьа тIера Iоккхессав, помещикаш лелхабаьб, царгара лаьташ хьадаьхад, массанахьа ший Iаьдал а оттадаьд. Ерригача городашка болхлой шоай советаш я».

ЧIоагIа сатийна я. Цхьан саго санна, ерригача съездо чIоагIа ладувгI чIоагIа а дог тешаш а къахьегамхошта довзаши дезаши дола къамаьл деча ораторага. Гувна тIа хьайза корта болча оратора гонахьа гIараш ю наха. ЭгIазвахарах берригa бос а баха, латтача хьув Джабагиевс.

— ГIар ма е, ладувгIийта тхога,— йоах гувна кIал латтача, еча гIарашта раьза боацача наха.

— Бакълув из.

— Городе Владикавказе Терски областа халкъий съездо а иштта Советски Iаьдал оттадаьдар, — йоах Сергос дIахо. — Болхлоша лелхабаьбар цигара контрреволюционераш. Из Iаьдал шунцига а оттадаьдар духьа ха йоацаш, национальни Советото тIа ца эце а. Коммунистически парте хьалхле лелаеча Советски Iаьдало къахьегача халкъа мара йоахко яц, цу халкъа Iаьдал да из. Цу Iаьдало дукха долчаргара хьа а доаккхаш, кIезигдараштa лаьтташ дIател. Из кхета а деш, казакий полковникашеи атаманашеи казакашта юкъе тийшабола бехк. Уж тийшачабалхаца города а шун а викалаш хиннача съезда а тIатеIар. Владикавказера болхлойи кIезига болцIеэскархойи моастагIчох лета массехк ди да. Бакъда моастагIа чIоагIа ва. Алхха городерча болхлошта эшалургвац из.

Казакий полковникашеи атаманашеи хIанз городе болхлой хIалак бу, улицашка а булварашка а къа ца хеташ топаш етт царна.

— Бакълув из. Тхо новкъостал де гIоргда царна, — йоах масса а оагIоарахьара.

— Мичара венав из къонахчал дола саг?

— Фуй цун цIи? — цецбаьнна шоайла вIаши хаттараш ду гIалгIаша. ХIаьта Сергос ду низ бола, а безаме а, бакъ а дола къамаьл эзараш болча наха чIоагIа ла а дувгIаш, декаш хьахоз цу шаьрача ара.

— Цхьанна а Турецки импере, цхьанна а Ислама мукъадоахаргдац шо — къахьегамхой. Алхха большевикаша, эрсий болхлоша, шо санна дакъа доацача, лаьтта доацача эрсий мужгечо шо шоашца а долаш мукъадоахаргда шо, паргIата доахаргда шо. Шун национальни Совета дика хов из, цхьабакъда из шуга дувцац цо, хIана аьлча цунна дезац из.

— Из эхь доацаш дувца харцдар да, — яхаш цIогIа детт Джабагиевс.

— Вай зIамига къам хIалак де гIерт из, — йоах моллаша, цхьанне санна.

— Къамаьл дайтал цунга юкъе а ца лелхаш.

Бакъдар хьахазийтал, — эгIазбаха, цIогIарч хьекх гувна кIал латтача наха.

«Советски Iаьдали большевикаши къахьега нах хIалак бе гIертац. Эксплуататорашца, помещикашца къовсам лоаттабу цар къахьега нах мукъабаха, царна дог тIоза, ираз дола вахар хилийта гIерташ, — аьхача кхай тIа дIаде тосса фийгаш санна, гаьнна наха юкъе кхоач Сергой юххера дешаш. Эзараш нах болча юкъе гIолла чакхдаьле юрта чу кхоач уж, наьха дега чу кхоач уж, цу лакхача сага тIехьабаха, цунца цхьана латаш, са дIададалца латта цар дегаш а гIовттадеш.

Къамаьл даь ваьлар Серго.

ХIаьта нах дIа-юха ца хьовш латт, шоашта хезачох ца тешаш санна. Кхы а ладувгIа безам ба цар цу хозача къамаьла тамашерча дешашка.

«МаIан де деза, маIан де деза»! — Сихвенна цIогIа детт гувна кIалха мIаде барзкъаш дувхача керача саго, нахаи говраштеи юкъе гIолла хьалхашка а вувлаш. Из наха хьалхашка воах, нах кхотабенна латтача, хьал а ийвеш, наха тIагIолла карара-кара а луш, гувна тIа воаккх из. Воддашехьа а Сергой кулг а лаьца тIаккха цо дань къамаьл тувла ца долийташ гIалгIай меттала доакх цо.

Ше маIан деча Сергой къамаьла ший дег тIа лаьтта деррига халахетар юкъе а кхухьаш, из зIамига саг ткъамашца гIотташ санна наха юкъера хьаллакхвелар.

Ший къамаьл цу саго селлара дегI тохаденна юха деш хиларах вела а къежаш, цул кIезигагIа дог тохадаланза волча Сергос юхьа тIара доккхий хьацара тIадамаш дIадоах.

Оагаделар лаьтта, тохаелар сигале... ДуIа хьайча санна чIоагIа бехар этта хинна сатем, Сергой къамаьла из маIан даь ваьлча. Эзараша оазаша делла ура Шолжал дехьа а даьнна, хьунгара, лоамашка тIолла, лув кхеро юха лу оаз санна дIадарж. «Iаьржа кинез», «Iаьржа кинез» яхаш цIогIа а детташ, кийнаш лаккха урагIъухийт.

ХIаьта национальни Совет цIаккха а ца дайннача тайпара нах гIозбалар бIарга дайна, цу селлара доккхача гIулакхо лохъяь, тоIаяь, лежкъий дIайода, графа тIо-карта тIехьашка а яьле.

РЕДАКЦЕН АДРЕС: г. Грозный, Сталина улица 23. ТЕЛЕФОНАШ: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-25-72; корректорске 2-30-91; партийни вахарен экономикани отделий — 2-25-72.

СФ01775 1918 шерарча 11-ча августа цIерах йола типографи, Нохч-ГIалгIай АССР, г. Грозный, Революцен проспект, 30/3. Заказ № 3747.